

3037/1992

„МИСЪЛЪ“ излиза всеки мѣсець. Го-
дината ѝ цѣна е 8 лѣва. По-малки
спомоществования не са приемани.
Обявления са печататъ по 20 ст. за
всеки рѣдъ. Цари и всичко са издава
до Г-нъ П. Л. Арнаудовъ въ Силистра.

МИСЪЛЪ

ЛИТЕРАТУРНО СПИСАНИЕ.

Партизански статии и дописки „Ми-
сълъ“ не приема. Всичко друго, откато
са одобри, са напечатва. Неупотрѣбе-
нитѣ ръкописи са връщатъ само ако
сѫ придружени съ надлѣжнитѣ пощови
марки. **ВЪСЪЩО** напечатано въ „Мисълъ“
принадлежи на авторитѣ.

ГОДИНА I.

Августъ 1886. Силистра.

Брой 1.

* * *

Завлѣчени отъ политическитѣ страсти, ний
сѣ всемъ занопратихме литературата, като че тя
с сѣ всемъ непотрѣбенъ кърпелъ въ нашето раз-
витие. Остави това, ами ние на тѣзи литера-
тура, въ послѣднѣо време, вече заночнахме да
гледаме съ такова презрение, щото не е чудно
като срѣщаме въ нѣкои вѣстници отричания на
нѣйнитѣ ползи.

Имахме „Наука“ — и тя, въ първата си
година, колко да е, удовлетворяваше нуждитѣ
ни; но „Наука“ изживя вѣкътъ си твърдъ рано,
и опитътъ ѝ, да са повтори въ „Зора“ (плов-
дивската) — остана напразенъ, по простата при-
чина, че работницитѣ въ нея бѣха сжщитѣ, които
работѣха и въ „Наука“. Това е още едно под-
твърждение на правилото, че литературата въ-
обще, като органически развивающе са цѣло,
нетърпи върху си никакви наспилия и — слѣдова-
телно — всекой който, са присили да са до ка ра
споредъ времето, става сжщо тѣй смѣшенъ,
както би билъ смѣшенъ старецъ, ако земене да са
върти като младежъ, или младежа — да мждрослов-
ствува като безжжбъ старецъ.

Право: „Наука“ свърши това, което мо-
жеше да свърши. Но какво да кажимъ за под-
новеното браилско, сега софийско „Научно Спи-
сание“? Какво значи тази негова непопулярностъ?
Какъ значи това негово появяване сегисъ-
тогисъ, като метеоръ, на бѣдния ни книжовенъ
небосклонъ? Бѣдностъ на редакцията ли? Нѣма-
ние сръдства за распространението му ли? Лип-
су ание на списатели ли? Каква е причината
на туй тѣжко поклатване? Богатството на
туй списание е толкова голѣмо, щото то замисли
да си прави и дворцовидно здание за помѣще-
ние на дружеството, редакцията, библиотеката,
коллекцията и пр. и пр. А при такова богатство
кое може имъ попречи да распространятъ списа-
нието си на ширъ и на дължъ по цѣло българ-
ско? А списателитѣ до единъ сж хора признати
отъ обществото за учени, нѣкои даже свършили
висши учебни заведения. Кадъ е тогава загат-
ката? Не са наемаме да отгатнемъ тѣзи загатка.
Ще кажемъ само мнѣнието си, което е, че тия

хора даватъ твърдъ малко мѣсто на новитѣ сили,
обрѣщатъ твърдъ малко внимание на новитѣ
стрѣмления на обществото, което въ свой рѣдъ,
пѣкъ оставя и тѣхното списание да са бѣхти съ
старинитѣ си, да тълкува ероветѣ, ж-тата ѣ-та
и прочие. Мисълъ — това е, което отсѣхтствува
отъ страницитѣ на тия старци; това е и, което
изисква настоятелно сега обществото.

Като казахме мисълъ, съ туй не искахме
да кажемъ „Мисълъ“, т. е. сега начинающето са
списание; а мисълъ сжщинека, дѣто интъкъ я
казватъ идея.

Другъ е въпроса, каква трѣбва да бжде
тѣзи мисълъ.

Едно списание, щомъ то е списание, вече
трѣбва да има каква да е мисълъ, била тя зла,
или добра. Интъкъ то е мъртва книга.

Нѣкое списание може да има за цѣлъ да
прокара въ обществото нѣкоя мисълъ, за която
то — обществото — едвамъ що започва да си дава
загатки, и тогава то бива погресивно.

Друго списание може да прѣдставлява узрѣ-
лата вече мисълъ на нѣкой особентъ кръгъ хора
отъ туй общество, и тогава то бива партизанско,
разбира са, не въ лошия смисълъ на тѣзи дума.

Всеко отъ тия списания си има по едно,
какво да е направление.

Какво е направлението на единственото
наше списание?

Право-здрво, ний поне, не можахме да му
разберемъ направлението.

А когато едно списание нѣма направление, то
заприличва на човѣкъ безъ начало, безъ характеръ,
безъ своя особенностъ, безъ мисълъ, съ една
рѣчь, на тѣло безъ душа, „на образъ безъ лице“,
както казва Бѣлински.

Наистина, нѣкои вѣстници, посрѣдъ партизан-
ската гюрюлтия, сегисъ-тогисъ ни понагостяватъ
съ литературни критики, но тѣхния жгълъ на
зрението на литературата по нѣкога достига до
такава Кралимарковщина, щото човѣкъ просто са
чуди, отъ гдѣ толкова смѣлостъ, да са отрича
напримѣръ, ползата отъ поезията? Вижда са и
туй да е отъ излишина, достигнала до педанти-
зъмъ, самостоятелностъ въ въззрѣнията...

Шегата на страна, но тия Кралимарковски настъпвания на изящните искусства стават просто оскърбителни. То, въ политиката иди-доди: допущатъ са на някои мѣста предъвквания, на други недомисленности (умишлени и неумишлени); но въ искусства — не! тукъ трѣбва по напредъ да са умиватъ ръцетѣ отъ всѣкакви политиканства, а та че послѣ да са пинатъ искусства. Не е едно и сѣще нѣщо да напишишъ една вѣстникарска статия, която ще трае докато са прочете, и да утвърдяватъ, че Шекспиръ за XIX-ий вѣкъ е вече архивенъ писателъ. Защото въ една Шекспирова фраза има по-вече истина отъ колкото въ цѣль снопъ вѣстници, които гледатъ толкозъ кжсо на тия работи. И при това, съ една шекспировска картинка девѣтнайсѣтия вѣкъ може да очъртае цѣли сюриси писатели, които пишатъ въ тия вѣстници, но ни единъ отъ тия писатели, или вѣстници, и съ цѣлото си сѣщество може изрази и една страна на вѣликия и безсмертенъ Шекспиръ.

Но виновни ли сж тия сиромаси, че мислятъ тѣй възмашничката за поезията? Нашето мнѣние е, че тукъ сж виновни знаменитѣ, и съ твърдѣ дълбоко значение за българитѣ въобще, обстоятелства на покойната „Свирка“. Днешнитѣ обстоятелства сж, ако може са каза тѣй — такива, щото всичко, което кажемъ, или напишемъ, трѣбва да го кажемъ или напишемъ подъ влиянието на общия вѣхъръ, който за злощастие е обхвѣлъ, почти всичкитѣ ни дѣятелни по литературата, и, вмѣсто тѣ да владѣятъ обстоятелствата, тия обстоятелства ги теглятъ за носж на кадѣто искатъ. Тѣзи черта са зима отъ нашитѣ вѣстници едва ли не за вѣстникарска добродѣтель; защото, казватъ тѣ, ако и мълкомъ, ний пишемъ подъ влиянието на чувството, а не на студения разсѣдѣкъ.

Нѣ тукъ ний са прострѣхмѣ на дълго по тоя прѣдмѣтъ. Ний ще са повърнимъ нѣкога да поговоримъ за него, когато, ако ни са удаде, приготвимъ единъ общъ преглѣдъ върху дѣятелността на нашата вѣстникарска литература.

Та въ такова положение, горе-доло, са намира нашата литература, когато ние започваме „Мисль“. И ще сме сторили много, ако можемъ ѝ да само единъ потикъ къмъ по-добъръ пѣтъ. Съзнаваме напълно, че ние, българитѣ, още пѣмаме свои, у насъ си испечени мисли, които да развиваме и проповѣдваме; но туй не ще каже, че трѣбва да са крие истината. Това, което можемъ каза сами — ще го кажемъ; това пѣкъ, което не можемъ каза сами, а го има казано въ чуждитѣ писатели — ще го кажимъ съ тѣхнитѣ думи. Намъ е цѣльта да покажемъ на обществото

(разбира са, до колкото ни позволяватъ силитѣ) всичкото достойнство на изящните искусства въ литературенъ смисль; та по кой начинъ ще става тоза — намъ е безразлично. За оригиналностъ не претендираме, както и не можемъ, нито имаме право, още, да претендираме. Но при всичко това, ако са случатъ и оригинални произвѣдения, „Мисль“ ще ги приема въ страницитѣ си, като прави изборъ между тѣхъ.

Истината — тѣзи, станала вече на мезе въ устата на вся и все, дума — нея ще проповѣдва „Мисль“, безъ да са спира предъ каквито и да било прѣпятствия.

А защото на „Мисль“ една отъ цѣлитѣ е и распространението на добрия вкусъ — за премия на настоятелитѣ си е избрала фотографическото копие отъ картината на Мурильо „МА-ДОННА“ въ дѣтъ различни голѣмини: Folio-format (ширина 37 см. и дължина 48 см.) и Royal-format (шир. 48 см., дълж. 64 см.).

Първата картина и едно течение отъ списанието ще получатъ (въ краж на годината) тия, които събержтъ 10 абонати и ни внесжтъ паритѣ до края на третия мѣсець, т. е. до края на Октомврий; а втората, ведно съ двѣ годишни течения отъ списанието, ще получатъ ония, които събержтъ 20 спомощ. и ни внесжтъ стойността въ сжщия срокъ. А който събере 30 — той ще има и двѣтъ картини съ 3 течения. Който пжкъ повече отъ трийсетъ, освѣтъ последнитѣ двѣ премий и едно течение, ще има и 10⁰/₁₀ отстъпъ.

Настоятелитѣ въобще, сж отговорни за стойността на списанието.

„Мисль“ ще излиза всѣки мѣсець, и освѣтъ литературнитѣ статии, откъслеци и, може би, и цѣли произвѣдения, ще доставя на читателитѣ си и по-важнитѣ нови открития на науката и искусства — което ще заема отъ външнитѣ вѣстници.

Цѣната за година е осемъ (8) лѣва, исплащани слѣдъ получаванieto на третия брой.

Формата на „Мисль“ ще бжде винѣги както настоящия пръвъ брой — на 4-ни, въ три коли, т. е. 24 страници.

Пари, статей и пр. са испращатъ до П. Л. Арнаудовъ въ Силистра.

Особно са умсляватъ по-развитичкитѣ доброджански българи да ни удостояватъ съ повини отъ тѣзи злочеста частъ на отечеството ни, за да сме въ състояние да ги прѣдаваме на публиката чрезъ списанието си.

Редакцията.

ШИШМАНЪ МОКРИЙ

ДРАМА

въ
ПЕТЕ ДѢЙСТВИЯ.

ДѢЙСТВИЕ ПЪРВО.

СЦѢНА I.

Охридъ. Въ домътъ на Шишмана Мокрий.

Влизатъ Шишманъ, Давидъ, Моисей.

Шишманъ.

Ти отъ Прѣславъ ли Моисеѣ?
При Кракраса ходи ли въ Перникъ?
А ти Давиде, Елемага
Обидъ ли въ Бератъ?

Давидъ.

Обидохъ!

Моисей.

При Кракраса азъ въ Перникъ ходихъ.
Говорихъ съ него — той ми каза,
Че Кракрасъ винаги е бивалъ
Готовъ, на шрекъ за всяко време
Подиръ Шишмана да послѣдва
Кадѣто ще, да му помага
Съ каквото ще: съ съ слово, съ дѣло,
Съ съ ѣки мишици, тъжки коня,
И съ всичко, всичко, щото има
Въ ржцетъ си и въ областъта си.

Шишманъ

Та друго азъ и неочаквахъ
Отъ Кракраса. Ами какво ли
Са върши днесъ въ Прѣславъ? Азъ мисля:
Дали е жива онѣзъ дърта.
Испита вече до костинъ мозъкъ,
Свиня, що Сурсовулъ наричатъ?
И Петръ — мустакатий женку.
Що ляга, става и, бълнува
Едно и сжщо: „миръ владѣе
По цѣло Българско“? О, Боже!
Такъвъ ли миръ отъ тебъ просятъ
Човѣцитъ! Далечъ да бже
Тозъ миръ отъ всякой, що са казва
Днесъ Българинъ! Непскамъ ази
Въвъ гладъ, неволя да мирувамъ,
Кога попове и болъри
Тлъстятъ, въ масло са търкалятъ,
Кога и вѣрата са гази,
Кога законътъ непочитатъ
И сами тѣзъ що днесъ го пазятъ!
Миръ? не! Нетръбва миръ! Расправий:
Какво извърши въвъ Прѣславъ?

Моисей.

Въ Прѣславъ!

Въ Прѣславъ отива всичко чияно
Като на времето денѣте.
Като на слънцето лжчитъ:
Сега е день — нощъта наваля;
Сега е нощъ — деньтъ настая.
И се по тоя пжтъ, рѣчи го,
Прекарватъ времето крилато.

Шишманъ.

Ще каже шумъ, игри, въселѣя —
Таквизъ нѣща, като въ столица
Тамъ нѣма вече? Или книжовни
Драскачи тжпи ще да има!

Моисей.

Нито игри, нито въселѣя,
Нито драскачи, нито нищо
Тамъ нищо нѣма — съкашъ всичко
Е мъртво, или вледепяло.
Въ палата всички и говорятъ,
И мърдатъ, пѣятъ, са расхождатъ
Като статуи изодаде
Побутвани отъ нѣкой дѣяволъ.
Раскошството, . . . О, Боже, Боже!
Какво раскошство, какъвъ блясъкъ!
Какво богатство! какъвъ напжтъ!
И тънѣтъ, хубавъ, и изящень,
И багреници, и мантии
Копринени, съ злато обшити. . .
Тамъ всичко пматъ — далъ имъ Господъ
Отъ всичко много, изобилно,
По нѣкога са даже сбратъ
На ширъ, въ въселѣе да минжтъ
Деньтъ, или нощъта. Но тозъ ширъ
Прилича по-вечъ на помана,
Която бабитъ тукъ правятъ,
Отколкото на царско тържество.

Шишманъ-

И туѣ е много за таквизи
Свинѣ. Ами въ Бератъ, Давиде,
Ходи ли ти при Елемага?
Посрѣщна ли та както трѣбва?
Приповни ли си за другаря,
Когото въ най голѣмий пламѣкъ
На боя той си бѣ спечелилъ?

Давидъ.

Отъ най-напредъ той ми са видѣ
Такъвъ навѣсенъ и омразенъ,
Такъвъ сѣрдитъ, и строгъ, и злобенъ,
Щото насмалко пяхъ да млъкна
За бой и бунтъ да му говоря.
Но щомъ казахъ, че азъ Шишмановъ
Съмъ синъ, и съмъ дошелъ до него

Съ поржки важни, неотложни —
Пръгърна ма, седна на стола,
И зѣ на дълго да расправя
За твойтъ подвизи, за твойтъ
Искусни мятанья...

Шишманъ.

(Прекъсва го.)

Туй другъ пжтъ, а сега кажи ми,
Какво ти каза той за бунта?

Давидъ.

Когато гладний лъвъ подуши,
Че близъ нѣйдѣ, стадо овци
Е застояло ...

Шишманъ.

(Пахъ го прекъсва.)

Безъ всекакви сравненья глупи!
Кажи: приема ли да стане
И той бунтовникъ като мене?

Давидъ.

И съ радостъ, и съ въсторгъ голѣми.

Шишманъ.

Така кажи! Ами Ааронъ? Той
Какво сторѣ, та са не върна?
Охъ, тия хора твърдѣ тъжко,
Кат' застарѣли баби, пипатъ.
И Самуила още нѣма,
Нито старейтъ, ни кмета —
Тѣ всички свкашъ сж измрѣли,
Защото сега пай е нужно
Да бждатъ живи! Проклѣтѣя
Връзъ проклѣтѣя! Толкозъ време
Станъ откакъ съмъ ги повикалъ!
Пратете нѣкой отъ слугитѣ
Да каже кмету, че ще идж
Да го задърпамъ за ушитѣ.

(Тѣ излизатъ.)

Безъ срдце хора! Тѣ не искатъ
Да знайтъ въвъ какъвъ сме огнь!
Не, трѣбва азъ пакъ самъ да идж,
А то, тѣ нищо нече свършатъ.

(Излизатъ.)

Влиза Самуилъ.

И тукъ го нѣма! Чудно нѣщо.
Кадѣ ли пакъ ще са е махналъ!

Влиза Давидъ.

Давидъ.

Отъ ядъ на лудъ ще стани татку,
Че вий съ Аарона закъснѣхте.
Добръ дошълъ.

Самуилъ.

Добрѣ заварилъ.

Ти трай Давиде, ти мълчи си,
Че огньтъ е вечъ подпаленъ
И толкозъ силно, щото вече

Даже Шишманъ 'ко би поискалъ
Да го йзгаси — нече да може....
Кадѣ Шишманъ! 'ко ще и дяволъ
Отъ пѣкѣла да дойде тука,
И той не може вечъ помогна
Съсѣ нищо. Ами ти ходи ли
Въ Бератъ?

Давидъ.

И са върнахъ.

Самуилъ.

И съсѣ успѣхъ.

Давидъ.

И съсѣ голѣмъ успѣхъ.

Самуилъ.

Да ми си живѣ, братленце мило!

(Цѣлува го.)

Давидъ.

Ей иди татку и сърдитъ!

Самуилъ.

Ще го смѣгчимъ ний — ти търпи.

Влиза Шишманъ.

Шишманъ.

Ти гдѣ остана толкозъ време?
Кадѣ са скита, гдѣ са губи?

Самуилъ.

До днесъ азъ сламата натрупвахъ
А днесъ, съ свѣтата Божя воля
И дадохъ огньтъ.

Шишманъ.

Пожаръ ли дигна нѣйдѣ?

Самуилъ.

Пожаръ, и силенъ — днесъ по Могленъ
Върлува страшна поиска чума.

Шишманъ.

Ти кат' човѣкъ ще ли говоришъ?

Или азъ имамъ едно срдство,
Да та накарамъ да говоришъ
Като човѣкъ а не кат' муле.

Самуилъ.

По могленско са дигна бунтъ.

Шишманъ.

Бунтъ!

Какъвъ та бунтъ наелъ?

Самуилъ.

И ти за царъ си вечъ провъзгласенъ

Шишманъ.

Азъ? За Царъ?

Самуилъ.

За Царъ, за царъ!

И съ викъ и тържество голѣмо,

Шишманъ.

Безумний, кой ти даде право
Да идишъ и тржишъ тѣзъ тайни

Прѣди по-старитъ да питашъ?

Самуилъ.

Азъ тайнитъ несъмъ издавалъ,
Освень на тозъ, комуто самъ ти
Ми каза да обади всичко.

Шишманъ.

На кого я обади въ Могленъ?

Самуилъ.

На Ильица.

Шишманъ.

Ами народу?

Самуилъ.

Той самъ, и още на стъгдата.

Шишманъ.

Не каза ли му да потрае?

Самуилъ.

Казяхъ му да мълчи, но той ли
Ще слуша въ оня часъ, когато
Езикътъ вечъ говори, а устата
Распѣнени—тогазъ ли щѣше
Да слуша той съвѣти мѣдри?

Шишманъ.

Ехъ, проклетъ день! кажете скоро
Да са намѣрятъ бързоходци.
Иди Давиде скоро, бързай,
Кажи имъ, силно да припускатъ
На около, всежду—ти знаешъ
Кадѣ, при кого да отиватъ;
Нек' дигатъ бунтътъ грозенъ, мраченъ,
По рано отъ деньтъ, когато
Имъ бѣхъ явилъ.

Давидъ.

Кат' мълния бързо

Отивамъ: всичко ще извърша.

Самуилъ.

(На страна.)

Ей, облакътъ са вечъ събира
И скоро страшенъ гръмъ ще гръмне
По цѣло Бѣдгарско.

Шишманъ.

Я гледай!

Аарона нѣма — нѣсто куче!
Ще го раскъсамъ като дойде!
Върви слѣдъ мене, Самуиле.

Самуилъ.

Дорѣ. Азъ идж.

(Излизатъ.)

Влиза Ааронъ

О, Не!

По-силни отъ ядѣтъ еж думитъ!
Я виждъ, и мѣсецъ пѣма още

Откакъ сме трѣгнали да ходимъ

И прѣскаме тѣзъ страшни думи:

„На бунтъ, подигайте са хора,

„На бунтъ, че царя ви изсмука

„И кръвъ, и сокъ, и мозъкъ — всичко

„Съ каквото хората живѣятъ;

„На бунтъ сръщу развратѣтъ попски,

„На бунтъ сръщу болѣри тлѣсти,

„Сръщу изгнилий дворъ на Петра,

„Сръщу раскошѣтъ, на жена му!“

(Ядовито)

Да, ставайте, хвърлете тоя

Истритъ вечъ яремъ—азъ ви давамъ

Другъ, новъ! Да, ставайте, не стойте!

Тукъ хората за вазъ са грижатъ,

Нощта на день за вазъ обръщатъ;

Да, ставайте, говеда глухи,

Мѣнете яремъ, пакъ за яремъ!

Що ви е грижа—тоя яремъ

Шишманъ ще са зове—не Петъръ;

И туй за вазъ е доста—тѣу, свѣтъ!

И кой ма врагъ тогава кара

Да казвамъ тѣзъ прѣстѣпни думи,

Ни по душа, ни по сърдце ми?

О, не! ядѣтъ —, ядѣтъ е нищо

При тоя бясъ, при тоя дѣволъ,

Що хората нарекли дума.

(Показва са Шишманъ.)

И тоя дѣволъ, ей го, иди

Навѣсенъ, грозенъ като зима,

Сърдитъ, ядосанъ като есенъ,

Като буря, гръмъ, дѣждъ — всичко

Съгласно почне да бѣнува.

Той иди! Боже, дай ми сили!

Влиза Шишманъ.

Шишманъ.

Добрѣ дошлѣ, кадѣ остава

До сега галено Ааронъ?

Ааронъ.

(На себѣ си.)

Охъ, гръмъ и мълния! П-разія!

(Явно.)

Въвъ Дерстеръ, въ Бдинъ и накадѣто

Ма бѣ проводилъ.

Шишманъ.

Какво каза?

Въвъ Дерстеръ, въ Бдинъ? Какво направи

До сега тамъ като са бави?

Ааронъ.

По нѣтътъ си насамъ азъ видѣхъ,

Че бунтътъ вече билъ подигнатъ.

Шишманъ.

Не питамъ туй. Какво направи

Въвъ Дерстеръ и въвъ Бдинъ? Туй питамъ.

Ааронъ.

(На себѣ си.)

Пораза, сжца! Пъкътъ сѣканъ
Говори чръзъ уста му страшни.

(Явно.)

Въвъ Бдинъ ми казаха: „да видимъ“,
А въ Дерестеръ нищо неизвършихъ.

Шишманъ

„Да видимъ!“ хубаво. Но въ Дерестеръ
Защо ли нищо да не свършишъ?

Ааронъ.

(На себѣ си.)

За дьвола, проклѣтъ дъртако!

(Явно.)

За туй, защото въ Дерестеръ силно
Са е развиваля патриарха
Дамьянъ, че всичко ще попали
Господъ, защото са явили
Между народа еретици.

Шишманъ.

И ти ми казвайшъ, че въвъ Дерестеръ
Та сплашилъ пона. Чудно нѣщо
Какъ неможаха да та сплашатъ
Съсъ смѣхъ и хуканье женитъ!
Позасрами са, мило пиле!

(Излиза).

Ааронъ.

„Женитъ, попа!“ Мила мамо!
Та туй търни ли са най-сѣтне?
„Позасрами са, мило пиле!“
Та съсъ кого са тѣй подсмивать?
Съсъ кой са робъ тѣй подигравать?
Баща! Проклѣтъ, проклѣтъ до гроба,
Та и задъ гроба, нѣка бжде
Такъвъ баща! Азъ нѣмамъ вече
Нито баща, ни братъ, приятель —
За менъ вече нѣма нищо скжно,
Свъщенно, мило — всичко вика
Противу менъ — и нѣка, нѣка!
Азъ зълъ и грозенъ — безобразенъ
Съмъ са родилъ. Защо да викамъ
Срѣщу сждбата си проклѣта?
Змнята вика ли защото
И Дали ядъ, що смъртъ нанося?
Или вълкътъ са сърди Богу
Защото вълкъ го е направилъ?
Кой вълкъ ще иска ягне кротко
Отъ звѣръ-крѣвникъ да са обърне?
О, никой, никой не мѣнява
Това, що Богъ му е дарувалъ!
Немогъ, не! и азъ немогъ
Да бжда тихъ като Давида,
Ил' храбръ като Моисея,

Или пъкъ хубавъ, буенъ, уменъ,
Кат' Самуила, или грозенъ
Величественъ, като баща си.
Азъ грозенъ съмъ, но не кат' буря,
Не като мълния небесна,
А като слюестъ, па нищоженъ,
Що въ прахъ и тиня са търкаля,
Червъ мръсенъ, гадъкъ, връкъ когото
Да тъпче има всякой право.
Тъпчете, мачкайте! — не съмъ азъ
Такъвъ, каквито сте вий всички!
Тъпчи ма и ти, дърта врано,
Недей си спомня, че бащата
Нетръбва разлика да прави
Между чадата си рожденни;
Засуквай са като усойка
Околъ вратѣтъ ми — имашъ жпло:
Дупчи и пушай колко можешъ
Отрова въ жилитъ ми, пълни
Съсъ чиста кръвъ; само пазн са
Проклѣта врано, тѣзъ отрова
Да не отрови самий тебъ

(Злорадно.)

Да, азъ съмъ лошава, азъ съмъ грозенъ,
Въ свѣтъ за мене общъ нѣма,
И тукъ ма никой не зачита
Нито за куче дърто, шуго,
Що цѣли дни скимти и лас
Да му даджтъ комачка хлѣбень.
Това е тѣй, съмнение нѣма;
Но мпслятъ ли тѣ, че азъ мога
И една точка да забравя
Отъ всичко туй, що вечъ съ кръвта ми
Са е сродило? Не, немогъ,
Немогъ, нѣма и не трѣбва
Нито пращецъ азъ да забравямъ.

(Расхождащъ са — присмѣхливо.)

Да, ставайте, не стойте хора,
Хвърлете тозъ омразенъ яремъ,
Хвърлете го, че азъ ви давамъ
Другъ, по-новъ, съ слава и юнашество
Спечеленъ въ бой, отъ васъ самитъ!
Юнашество! Слава! ха, ха, ха, ха!
Охъ, свѣте, свѣте! що си тъменъ?
Охъ, хора, хора! що сте тжни?

(Излиза. Малка пауза.)

Влиза **Шишманъ**, сърдитъ.

Хей, чуйте тамъ! Аарона скоро
При мене, тукъ да доведете!
Виждъ ти ведизъ, щенето нѣдно!
Като че цѣлий свѣтъ потѣва
И цѣлий свѣтъ е той едни!
Навѣспъ вежди като Сѣчко.

Чело набръчкало като Марта:
Да ма пспий, да ма затрие,
Че нѣма друго! Чакай, чакай!...

(Влиза Ааронъ.)

Щене проклѣто, вѣвъ очигѣ
Ма погледни! ей тукъ, ей тука!

Ааронъ.

Въ очитѣ виждашъ, че та гледамъ.

Шишманъ.

Хмъ—добрѣ.

Видя ли тамъ какво ти шии
Като вѣвъ книга, по която
Врачувать бабштѣ кат' тѣбе?

Ааронъ.

Азъ видѣхъ... видѣхъ...

Шишманъ.

Какво си видѣлъ? казвай скоро!

Ааронъ.

Азъ видѣхъ тамъ съсъ ядъ, умрѣза
И злоба смѣсена, които
Не съмъ заслужилъ азъ до сега.

Шишманъ.

И видѣ ли къмъ кого гледа
Тѣзъ грозна стрѣла смъртоносна?

Ааронъ.

И него видѣхъ.

Шишманъ.

Иди си сега и добрѣ вним вай!

(Излизатъ отъ различни страни.)

(Слѣдва.)

СГОТЪ И ПѢТДЕСЕТЪ ШЕКСПИРОВИ СОНЕТИ.

Неще съмнение, че сонетитѣ на Шекспира не сж отъ най-свършеннитѣ му произведѣния. Тѣ даже, може са каза, че сж най-слабото му произвѣдение, разбира са, въ сравнение съ неговитѣ драми и трагедии, каквито сж „Юлий Цезаръ“, „Гамлетъ“, „Макбетъ“, „Антоний и Клеопатра“, „Кралъ Ричардъ III“ и прочие. Но тия сонети иматъ друга своя важна страна, а именно, че въ тѣхъ, начинающия да чете, или изучава произведенията на безсмъртния поетъ, преди всичко, са заознава съ вътрѣшния животъ на поета.

За да са разбере по-ясно цѣлта, съ която са ний наемаме да превеждаме пѣкони (а ако ни са удаде, и всичкитѣ) отъ тия сонети, ще преведемъ тукъ думитѣ на Гервинуса, които ний заемаме отъ III томъ на Шекспировитѣ съчинения, преведени на руски подъ Гербеловата редакция.

Ето тия думи:

„Ний напълно сподѣляме мнѣнието на Букингамъ и на другитѣ критици, които казватъ, че сонетитѣ на Шекспира, погледнати отъ естетическа точка на зрѣнието, сж оцѣнени по-горѣ отъ дѣйствителната имъ стойностъ. Но, погледнати отъ страна на психологическото имъ съдържание, и като вземемъ предъ видъ обстоятелството, че други источники за изучаване вътрѣшния животъ на Шекспира, не съществуватъ, тѣ ще се покажатъ напълно неоцѣними. Тѣ ни показватъ поета въ най-любопитний периодъ на неговото развитие, а именно, когато въ него ставаше преминаването отъ несамостоятелното, къмъ самостоятелното творчество, отъ чуждия къмъ народния вкусъ, отъ зависимость и злополучие къмъ въсстание и благополучие, отъ необузданность на нрава къмъ вътрѣшно съвършенство.

И ето, въ допълнение на оная гигантска и мъчнообѣятна за зрѣнието картина на духовното му развитие, каквото ни представляватъ неговитѣ произведения отъ тоя периодъ, сонетитѣ ни даватъ една немногосложна, лѣснообъемлема картина на неговия вътрѣшенъ животъ, картина, която ни сближава съ личността на поета. Ний тукъ навикваме съ него, проникваме въ такива негови жизненни отношения, които, посрѣдъ винаги еднаквото течение на неговото съществуване, безъ друго сж съставлявали твърдъ голѣми събития въ живота му; ний четемъ оная трогателна история на препълнено, чувствително, горещо сърце, история, която никой не може проче безъ дълбоко съчувствие; ний виждаме както дребнитѣ, така и по-стрѣмителнитѣ движения на ония честолюбиви страсти, които тукъ имаме възможность да прослѣдимъ въ всичката имъ дълбочина.“

I

Дор' хората сж млади,
Отъ тѣхъ, за да невѣхне
Цвѣтитѣ на хубостта,
Потомство нека въспичи.
Тѣ казватъ, че времето
Въ прѣстѣта ще скрие всичко,
Увѣхнало и старо;
А издѣлките нѣжни
Ще спазятъ тѣхний споменъ.

Но ти, комуто взорѣтъ
Слѣдъ никого не бѣга,
А леккий пламъкъ топли
Самъ своята топлина,
Кат' све гладъ тамъ, гдѣто
Би трѣбовало изобилъе
Да има—ти самъ свой си

Най-злия врагъ, готовий
Да испотърби всичко.

Ти, въ хората що пръв си,
На естеството накинъ,
И вѣстникъ младъ, безгриженъ
На хубавата пролѣтъ,
Заклученъ, самъ въвъ себъ
Заравяшъ ти мечтитъ
На щастъето и съешъ
На около си само
Едно опустушенъе.

Ти пожалей поне
Свѣтътъ: не го остави
Да падне; пат' земята
Дарътъ му не паяждай

::

Кога четири зими
Надъ тебъ, друже, минатъ
Кат' вихрь и затриатъ
Отъ тебъ твойта хубостъ,
А покривътъ юношески,
Що съ свойтъ гънки сега
Станътъ ти младъ покрива—
Превърнатъ въвъ одежда
На просешки кроежъ—

Тогава на вопросътъ,
Когото ще ти тръснатъ:
„Кадъ е хубостъта ти,
„Кадъ е твойта младостъ?“
Нимъ ще отговоришъ,
Гръхътъ си като скриешъ,
Че тѣ са таятъ въ мракътъ
На твойтъ изгаснѣли
И хлѣтали очи?

А какъ ти щѣше цѣна,
Ако да бѣше въ право,
Спокойно и съ съзнание,
И безъ да са шегуванъ,
Отвѣтъ да имъ дадешъ:
„Ей туй дѣте, родено
„Отъ менъ въ свѣтъ, ще склучи
„Каквито смѣтки имамъ,
„И то ще ми послужи
„Въ свѣтъ за оправданъе

Позналъ би ти тогава
На старостъ тѣзъ любовъ,
Способна да разшава
Замръзнлата кръвъ.

III

Кога предъ огледало
Съ лицето си са срѣщнешъ,
Съзнай, че вечъ е време,
Да създаде то друго;

А ако ти посмѣешъ
Да го не обновишъ,
То знай, че ти си излъгалъ
Свѣтътъ, и свойта майка
Отъ герой си лишилъ.

Коя мома ще смѣе
Да хвърли любовта ти,
Макаръ и нѣка бжде
Тя колко ще прѣкрасна?
И тѣй ли пѣкъ безстрастна
Ще бжде тя въ гърдитъ
Щот' въ гроба да поиска
Бездѣтна да отиде?

Ти въ себъ си запазилъ,
Ликътъ на свойта майка,
И въ тебъ тя повторно
Съглежда пролѣтъта си.
Ахъ тѣй и ти, когато
На старостъ са прегърбишъ
Ще видишъ и остъпишъ
Вълненъята младежки.

Но, милий, ако искашъ
Да та забравятъ всички,
Умирай си бездѣтенъ,
А съ тебъ—и твоя образъ.

IV

Кажи ми, хубавецо,
Защо така безумно
За себъ само всичко,
Каквото ѣ да добнешъ,
Растачанъ, прѣсканъ? Чуешъ?
Природата недаромъ,
А само взаемъ дава,
И то на тия само,
Кои то честно плащатъ.

Защо тогазъ скъпцею,
Въвъ зло употребявашъ
Вржченото на тебъ
И праздно го растачашъ?
Таквозъ иманъе, друже,
Нетрѣбва да са прѣска
Защото и безъ туй ти
Едвамъ въ свѣтъ са влачишъ.

Заетъ така съсъ себъ
Единствено, ти самъ пакъ
Въ борбата губишъ всичко,
Кое то би спечелилъ.
Какво благо слѣдъ себъ
Ти можешъ ни остави?

Безплодна ще отиде
Въвъ гроба твойта хубостъ,
Когато ти би могълъ
Да ни оставишъ спла.

Литературата и театра въ Англия

До Шекспира

(Отъ В. Водкина).

При всичко че произведенията на Шекспира — това е вече известно — са отличават по своята всеостранност, или, по-ясно казано — общечеловѣчност, но той е пакъ, най-националниятъ английски поетъ и, освенъ това, принадлежи къмъ известна епоха на английската история, която безъ друго трѣбваше да се отрази въ неговитѣ произведения. Право казватъ, че който иска да познае поета, той първомъ трѣбва да познае отечеството на поета и времето, въ което е той живѣлъ: безъ тия условия запознаването съ поета ще бѣде не само непълно и повърхностно, но въ по-вечето случаи и погрѣшно. Всичко това за Шекспира става още по-нуждно отъ обстоятелството, че за неговата личностъ и неговия животъ, до насъ сѣ дошле най-оскъдниятъ извѣстия. Ето защо на послѣдѣтъ въ Англия и Германия са е появила почти цѣла специална литературата, цѣлата на която е, да търси сведения както за самия Шекспиръ, така и за съвременнитѣ нему въ Англия, общество и литература. Всѣко искусство, а още по-вече литературата — та и всичко чело-вѣческо — може да се проявява само въ националната си форма; и ония, които мислятъ че е възможно да бѣдешъ космополитъ, съ това показватъ, че тѣ никога и за нищо не сѣ мислили сериозно. Никакви нравствени сили, никаква гениялностъ немогатъ отрѣгна чело-вѣка отъ неговата почва, отъ средата, родителитѣ, общество, народа, между които е той порасълъ. Неговата националностъ всѣду слѣдува подиръ му, като неговъ нравственъ въздухъ, съ който той живѣе и, туй, често пакти става даже безсвѣднато за самия него. Неговата националностъ влиза като най-сжщественъ елементъ въ изказването на своята мисль, било въ художественна, или въ форма на проста рѣчь. Французина не изказва своята мисль тѣй, както англиеца; англиеца не я изказва тѣй, както италианеца и т. н. На пръвъ погледъ ти са струва, че въ естествениитѣ, математически и въобще въ механическитѣ науки, гдѣто работата отива за закона на явленията, еднакви за цѣлия свѣтъ, — разликата на националноститѣ трѣбва да отстѣпва; но тя и тукъ са явява въ различнитѣ начини, въ методитѣ, въ по-голѣматата, или по-малка аналитическа сила, въ точността на наблюденията и пр. А ако ний са коснимъ до духовнитѣ сфери, каквито сѣ историята, религията, искусствата, то тукъ дълбоко опридѣлившитѣ са националности, тѣхната борба и съдѣйствие една на друга ще

ни срѣщнатъ още отъ първитѣ стѣпки; и забѣ-
лжително е, че колкото цивилизацията прониква въ кой и да е народъ, колкото повече тя се кристализира въ национална религия, въ полигически учреждения и, най-сѣтне са възвишава до най-високото си национално проявление — до искусството, толкова националността на тоя народъ бива по-опредѣлена, по-дълбока и по-самостоятелна. Католицизма, напримѣръ, е доктрина, по сжществу си, космополитическа, а между това въ Италия, Франция, Германия, Полша тя се облича въ такива национални цвѣтове, присѣщи само на коя да е отъ тия страни, съ една рѣчь ти са облича по духътъ на кой да е отъ тия народи.

При четението на Шекспира мислишъ, че имашъ работа съ космополитъ. Какво отечествие на народнитѣ предрасѣдѣци! (Уви! тия предрасѣдѣци сѣ неизбежно слѣти съ всѣка националностъ: това е тѣхното физиологическо свойство.) какво дълбоко и тънко знаение на свѣтъ и хората! какво върно прозряване въ чуждитѣ националности! какво мъдро разбиране на живота въ всичкитѣ му явления! Но, при всичко това, каква пламенна любовъ къмъ отечеството си! При всичката ирония надъ националнитѣ пороци и недостатѣци, никой по-добрь отъ Шекспира не е опоеитизирвалъ своята стара Англия, ни у единъ отъ поетитѣ, — стари и нови, не са чува такъвъ лиризмъ на чувствата, щомъ рѣчта са докосне до неговото отечество. Разбира са, въ ония песни, съдържанието на които той е черпалъ отъ всѣкакви италиански и други външни повѣсти и легенди, къмъ това не е имало поводъ; но вземеги вий неговитѣ драми отъ английската история — и вий ще са убѣдите, че не е възможно да си представите любовъ по-дълбока и по-искренна къмъ своето отечество, отъ тая, която, съканъ противъ волята на поета, блѣсти въ тѣхъ.

Епохата, въ която е живѣлъ Шекспиръ, бѣше най-любопитната въ историята на английската цивилизация: туй бѣше времето, когато въ националнитѣ англо-саксонски елементи започна да прониква античната (древня) цивилизация въ лицето на гръцката и римска литератури. Известно е, че обаяването на тѣзи класическа литература бѣше толкова голѣмо, щото подражаванието на нея, въ продължение на двѣстѣ почти години, изгони изъ английската литература националнитѣ елементи. Но въ онѣзи епоха, когато живѣеше Шекспиръ и която за английската поезия, въ лицето на Шекспира, бѣше сжщото, каквото въ Италия епохата, известна подъ названието. „Възраждане (Renaissance) на

италийското искусство — въ онова време, въкръснатата отъ схоластическия мухълъ класическа литература не дѣйствуваше тъй, както въ послѣдствие. Не къмъ робско подражание подтикваше тя, а къмъ самобитно творчество. Италия се стрѣмеше да си усвои съвършенството на античната форма и творчески да я одушеви съ сръдне-вѣкови идеали, които това съкаше и чакаха, за да са потопитъ въ общия за всички исторически събъ. Сжщо тъй живително подѣйствова първото допирание на класическата литература къмъ англо-саксонската националностъ, съ тази само разлика, че вмѣсто лучезарното преображение на сръднєвѣковитѣ идеала, туѣ допирание безпредѣлно разшири и безъ това орловия погледъ на Шекспира. Дълбокия умъ на гръцитѣ и римлянитѣ, тѣхната многовѣковна жизненна опитностъ, зрѣла мѣдростъ, тѣхното сжжение за работитѣ на хората и за събитията, тѣхната чудна цивилизация и, най-сѣтне, тѣхната обаятелна поезия — неможаха да не поразятъ открития и впечатлителенъ умъ на такъвъ генияленъ човѣкъ, какъвто бѣше Шекспиръ и да не възбудятъ неговото духовно зрѣние къмъ всестранно съзерцание. Както отъ сливането на италианскитѣ национални елементи съ классическитѣ излѣзе италианското искусство, тъй отъ сливането на англосаксонскитѣ елементи съ класическата литература излѣзе творчеството на Шекспира.

За да введемъ читателя въ тая любопитна епоха, ний не считаме за излишно, като се възползуваме отъ съчиненията на Гервинуса (Shakespeare von Gervinus, 4 томъ), да дадемъ тукъ единъ краткъ очеркъ на литературата и театра въ Англия до Шекспира.

I.

Поетитѣ въобще, не могатъ са разбра безъ какво да е литературно образование; но Шекспиръ въ туѣ отношение съставлява изключение отъ всичкитѣ древни и нови поети, защото всѣки човѣкъ, даже съвсемъ чуждия на литературното образувание, непременно ще почувствува неговата поетическа сила. Освенъ това, достоинството на Шекспира не са заключава само въ поетическото му величие: опитнитѣ англичани не напущатъ наричатъ неговитѣ съчинения *книга на житейската мѣдростъ* и най-вѣрно огледало на свѣтъ и хората. И наистина, неговитѣ създания ни разкриватъ всичкитѣ страни на човѣческата душа, всичкитѣ положения на семейния, общественъ и исторически животъ. Той ни вкарва и въ събитията на древния Римъ, и въ митическитѣ времена на галло-британския народъ, и въ неспокойнитѣ рицарски времена и, най-сѣтне,

въ своята отечествена история, и, като рисува всички тия различни епохи и отношения, поета стои толкозъ високо надъ предразсѣждцитѣ и партиянтѣ на своето време, показва такова вѣрно разбиране на правитѣ, неуставата, господарствата, такъвъ дѣлокомисленъ въззрение на народитѣ и времената, щото почти не ти са вѣрва, че той е човѣкъ на XVI, а не на нашия, несравнено по зрѣлия и по-опитенъ XIX вѣкъ. Неговата житейска мѣдростъ и знание на хората сж истинно поразителни и неговата самостоятелностъ е толкозъ по-непреложна, че той тѣзи мѣдростъ и това знание почерпналъ не отъ книги, или умственни теории, а отъ собственото си наблюдение свѣтъ и хората, изработено съ най-многострастенъ, вжтрѣшенъ животъ.

И при всичко това, Европа почти двѣстѣ години незнаеше нищо за такъвъ великъ поетъ, та и отъ послѣ, когато тя вече бѣше чула за него нищо, — и тогава толкозъ полегка са разбираха неговитѣ достоинства, щото Шекспиръ дълго време оставаше за нея като неразрешима гатанка. Туѣ чудно обстоятелство може са обясни само отъ литературната история на Англия.

Въ старитѣ времена ни у една европейска страна не е имало такава народна любовъ къмъ поезията, какъвата въ Англия. Истина, Германия имаше своитѣ миннезингери, Франция — своитѣ трувери и трубадури*), но тамъ тия представители на народната поезия почти изеднжжъ са слѣха съ по-високитѣ съсловия и скоро изчезнаха. Съвсемъ противното се случи въ Англия: всичката нейна история, може да са каже е сята съ нейнитѣ менестрели; тѣ не само че бѣха припознати отъ узаконенията, но сжществуваха като отдѣлно общественно съсловие, което си има своитѣ права, своето влияние и своитѣ прави, и безъ което неминуваха никакви празници и увеселения. Като древни британски барди и скандинавски скалди, менестрелитѣ на стара Англия въ продължение на много вѣкове съхраниха въ нея влиянието на своитѣ прѣдшественници. Най-късно отъ всичкитѣ страни покорена отъ Римъ и отъ всички най-рано оставена отъ него, Англия съвсемъ не почувствува она дълбокъ и повсемѣстенъ отпечаткъ на римската цивилизация, както това стана напирмъръ въ Галия. Древното британско население изчезна, или са распрѣсна предъ завоеванията на англитѣ и сакситѣ, подиръ това покоряването на аглитѣ отъ датчанитѣ и, по-късно покоряването на двѣтѣ тия племена отъ норманитѣ, образува народонаселение, непроти-

*) Както и България своитѣ гуслари.

(Прев.)

воположно по свонѣ племена, а родствено по общия си германски коренъ и, слѣдователно, блиско едно къмъ друго по нрави и обичаи. Побѣденитѣ въ Англия отъ норманитѣ, сакси и датчани, разбира са, бѣха угнетени, но не тѣй, както въ Галлия, гдѣто варварскитѣ обичаи на германскитѣ побѣдителѣ безпрестанно оскърбяваха изнежнената цивилизация на побѣденитѣ галли. Истина, въ Англия всичкото народонаселение, побѣдителѣ и побѣдени, бѣше еднакво варварско, но за туй нѣкъ то бѣше еднородно и родствено, тѣй щото тукъ и християнството са развиване съвѣмъ не тѣй както въ сръдня и южна Европа. Напримѣръ похристиенченитѣ франки, въ завоеваната отъ тѣхъ Галлия свариша римското духовенство вече богато, силно и уважаемо, което естествено пачена да се грижи за образованието, постановленията, идентѣ, обичаитѣ и вѣрванята на свонѣ завоеватели. Напротивъ, християнското духовенство на сакситѣ бѣше само саксонско, такова сжще грубо и варварско, каквото и духовното му паство, но за туй напълно родствено нему и такова, което раздѣля всичкитѣ негови чувства и въспоминания. По тѣя начинъ, английската цивилизация още отъ начало зѣ да са развива чужда на всякакви външни елементи и заимствуванѣ форми, които са тѣй размѣсиха въ цивилизацията на южна Европа. Туй обстоятелство, съ което е свързана всичката политическа история на Англия, неможеше да нѣма рѣшително влияние както връзъ английския народъ, така и връзъ развитието на неговата поезия.

Въ стара Англия поезията и нейния представител — менестреля, сж слѣни съ всичкитѣ забѣлжителни събития на нейната история: споредъ народнитѣ предания, кралъ Алфредъ, преоблченъ като менестрель, дохождалъ е въ станътъ на датчанитѣ; четри вѣка преди него, саксонца Бардуфъ, като менестрель са вмѣква въ градъ Йоркъ, гдѣто брититѣ осаждали брата му Колгримъ; шейсетъ години по-късно, нѣкой менестрель придружава датския кралъ Алфа въ станътъ на Ателстона; пай-сѣтне въ XII вѣкъ менестрель освобождава Ричарда Львско Сърдце. Да рѣчемъ, че всичко това не е нищо друго, освѣнъ народни легенди, но то показва, какво важно мѣсто сж заемали менестреля и неговото искусство въ народното въображение. Освѣнъ това, не само легендитѣ и хроникитѣ свидѣлствуватъ за националността на менестрелитѣ: въ 1315 година, въ царуването на Едуарда Вторий, кралския съвѣтъ, за да прекрати хайдутството, издаде заповѣдъ, съ която са забраняваше на пѣтниците да са

спиратъ по манѣстиритѣ и баронскитѣ кули „освѣнъ, на менестрелитѣ.“ Въ 1316 година, когато кралъ Едуардъ празнувалъ въ Вестминстера своя Духовъ-денъ, въ салона влиза една жена, преоблечена на менестрель, на напѣтенъ конь, „по обичая на менестрелитѣ“, и като полага на краля писмото си, завчасъ си излиза. Неблагодарения отъ писмото кралъ, строго измѣмрува привратниците, които за да са оправдаятъ, му казватъ, че „никога не е бивало въ обичай да са отказва на менестрелитѣ влизанието въ царскитѣ дворецѣ.“ Отъ обнародванитѣ мѣнастирски и църковни архиви са вижда, че въ XV вѣкъ са наемали менестрелитѣ за всякой празникъ, както за увѣселение на събирающия са народъ, така и за братята калугери. Съ една рѣчь, гдѣто са събереше народъ — на мѣнастирски ли празници, по панапритѣ ли, по селата ли, или по кулитѣ — тамъ непременно ще стрѣщнете и менестрелитѣ да пѣятъ своитѣ баллади за народнитѣ герои, за подвизитѣ на владѣтелитѣ на кулитѣ, за бойоветѣ на Перси съ Дугласовцитѣ, за Робилъ Буда и за безчисленно множество други герои, които вече отдавна сж са испарили отъ памятьта на народа.

Възражданието на класическата литература въ Италия въ XV вѣкъ, вкусътъ къмъ която бързо са распространи въ Англия и обгърна нейнитѣ по-горни съсловия, поведе, отъ една страна къмъ унищожението на менестрелитѣ, а отъ друга — къмъ упадѣкъ на народната поезия и нейното отдѣляние отъ сжщинската литература. Още въ началото на царуванieto на кралица Елисавета, единъ парламентски актъ тури менестрелитѣ на равне съ просяцитѣ и празноскитающитѣ са. Образованитѣ съсловия, поразени отъ удивление къмъ древния мѣръ, съ презрение гледаха на менестрелитѣ и, увлечени отъ стройната хубостъ на неговитѣ произведения, съ истакпленна радостъ започнаха да ги изучаватъ и немислѣха вече друго, освѣнъ да подражаватъ на класическитѣ си образци. Естествено то слѣствие отъ всичко това бѣше, разбира са, пренебрегванисто на народнитѣ елементи, така щото, почти до края на XIV вѣкъ, когато вече са бѣха появили произведенията на Шекспира, въ Англия нѣмаше собствено народна литература. Разбира са, английски поети имаше, но нѣмаше английска национална поезия, защото тия поети повечето бѣха само хора учени, които сж изучили латинското и италианско стихотворство и са мжчили да подражаватъ на своитѣ образци. Тѣхнитѣ сонети, аллегории и раскази, естествено е, че неможаха да съдържатъ въ себѣ си много нѣщо национално. Шекспиръ съ първона-

чалнитѣ си повѣствователни стихотворения и сонети встѣпи въ редовитѣ на сѣщитѣ тия поети. И тѣй, почти до половината царуване на кралица Елисавета, литературата състоеше отъ подражаваня на чужди образци — на французскитѣ и испански рицарски романи и на италианската псезия и новелистика. Но на английската сѣзна за прѣвъ пѣтъ вѣтѣпи саксонскій характеръ и едвамъ възникналии театръ стана твърдъ скоро почти исключителна принадлежностъ на народа. Любовта къмъ театра скоро обхвана двора, болѣрството и народа, и въ течение на нѣкои двайсетъ и петъ години театра съвсемъ излезе отъ своето до онуй време съвсемъ ниско положение. До Хенриха VIII английскитѣ театрални писен бѣха само слаби, или груби драматически опити, а двороветъ на Елисавета и Иакова вече особено бѣха обикнали шекспировскитѣ писен и народа, преимущественно, зѣ да посѣщава неговата трупа. Може би съвременниците на Шекспира и не разбираха съвсемъ достойнствата на неговитѣ произведения, но тѣ, сѣкашъ ги предчувствуваха. Бенъ-Джонсонъ, напримѣръ, въ стихотворението си по случай смъртта на Шекспира, напечатано въ 1623 година, го поставяше много по-високо отъ всичкитѣ английски драматичи.

„Тържествувай, моя Англію!“ са провиква той: „ти въ себѣ си можешъ да покажешъ на такъвъ поетъ, предъ когото трѣбва да се преклонятъ всичкитѣ театри на Европа. Той принадлежи не само на нашия вѣкъ, а и на всичкитѣ времена.“

Тия слова показватъ, до колко сѣ почитали Шекспира даже съвременниците му, а Бенъ-Джонсонъ са считали още и като завѣстникъ и стѣрникъ на Шекспира. И пакъ, Шекспиръ, достойнствата на когото разбираха и чувствуваха поне малцина отъ съвременниците му, при живота си съвсемъ не са ползоване отъ твърдъ обширна слава. 20—30 години подиръ смъртта си, той почти биде забравенъ и послѣ, въ продължение на повече отъ единъ вѣкъ си остана въ съвършенна неизвѣстностъ. Нѣка са помжчимъ да изложимъ въ краткъ причинитѣ на такова чудно забравяние.

Любовта, която се показваше къмъ Шекспира въ онуй време, съвсемъ не беше, пакъ и неможене да бѣде всеобща, за туй едно, че театралното искуство въ онуй време беше занаятъ, на който гледаха съ твърдъ гриво око. Духовенството, съсловието на сѣдинтъ, сръднето съсловие, лондонския лордъ-меръ (кметъ) и градския съвѣтъ вѣнѣги бѣха противъ театрата и актьоритѣ. Набожността и строгитѣ прави силно

въставаха противъ чувственното, свѣтско искуство; писателитѣ даже нападаха на театра като на общественна развала. Самитѣ драматически автори, както напримѣръ, Бринъ и Госсонъ, на старини са раскайваха, както правѣха това рицарскитѣ епически поети на XIV вѣкъ, въ грѣховната си дѣятелностъ, закланаха приятелитѣ си да запонратятъ грѣховното искуство и, за да искупятъ своитѣ грѣхове, започваха да пишатъ набожни съчинения. И най-горѣщитѣ защитници на театра са съгласяваха, че тѣзи работа — театра — неможе да сѣществува безъ подпорки и покровителство. Въ узаконенията на ония времена, актьоритѣ непрестанно туряха наръдъ съ гъзобояджинтъ, карагъзчинтъ, бездомнитѣ скитници и съ разпосвачитѣ на всѣкакви дрипели. Тѣй щото, въ време на най-цвѣтуцето си положение, драматическото искуство въ Англія, непрестанно трѣбваше да са защитява отъ заканванията и прислѣдванията на яростни и силни врагове. Истина, положението на актьорина въ онуй време бѣше твърдъ добро, но връхъ него са чернѣше нравственно пѣтно: актьорина бѣше богатъ, но отлѣченъ отъ обществото, а театралния писателъ, като са намираше подъ пълната зависимостъ на актьорина, безъ да раздѣля неговитѣ парични изгъли, сѣщо като него са отхвърляше отъ обществото.

(Слѣдва.)

МИКРОБИТѣ.

Подъ думата *микробъ* трѣбва да са разбиратъ всичкитѣ микроскопически организми, които сѣ още твърдъ малко изслѣдвани и при това недостъпни за око. Но тоя живъ пранекъ, при всичката си нѣпложностъ въ обѣма, има такова влияние върху живота на човѣка, щото нѣ безъ него нито минута можемъ живи: микроба убива, а въ сѣщото време и животъ дава. Ако той, не извъриване своитѣ тайнственни разрушения, мъртвата природа не би са поврѣцала къмъ първоначалнитѣ си елементи и за вѣнѣги би си останала мъртвешки неподвижна. Микробитѣ преобразува органическитѣ вещества и подготви материали за нови сѣществування.

Ако подъ микроскопа туримъ капка чурба отъ говѣждо мѣсо, или вода, въ която е имало нѣкое кѣсче сѣно и т. п., ще видимъ, че тѣзи капка е препълнена съ мириади разнообразни сѣщества, които, при всичката си неизброимостъ, пакъ могатъ са подведе подъ нѣколко главни типове. Тѣй, въ жидкоститѣ са различаватъ извѣрѣдно дребни, крѣгли тѣла, които по голѣмината си недости-

татъ да е десѣтохилѣдната частъ на милиметра. Тѣ всички сѣ снабдени съ движуци са влакѣнца, които имъ служатъ като орждия за движение. Тоя видъ микроби са наричатъ *монади*. Всеко отъ тия тѣла са дѣли на двѣ части и подиръ нѣколко минути, вмѣсто едно, ний получаваме двѣ сжщества. Всеко едно отъ тия сжщества, въ единъ частъ отгоре може да народи по вече отъ 1000 монади, въ два часа — по-вече отъ единъ милионъ, а въ три часа — по-вече отъ жителитъ, които живѣятъ на земното кълбо. Освенъ тоя, тѣ иматъ и други способъ за размножение, а именно: написатъ сѣ милиони яйца, отъ които са излунватъ пакъ толкозъ тѣмъ подобни сжщества.

Нарѣдъ съ монадитѣ, ний виждаме малки крѣгли зрънна, които са недвижатъ на мѣстата си. Тѣ иматъ външнитъ органи на монадитъ и са виждатъ като дълги, четцини събрани на купчинки. Всеко зрънце са прекъсва прѣзъ сръдята и по тоя начинъ тѣ са размножаватъ. И тоя видъ микроби са нарича *микробоки*. Тѣ по-приличватъ на монадитъ, съ тѣзи разлика, че стоятъ неподвижни.

Въ капката житкостъ са виждатъ тѣи сжщо мѣтннки цилиндри, повече или по-малко дебелы; по-вече, или по-малко дълги — и тѣ са наричатъ *бактеридии*. Има други, които, напротивъ са движатъ. И когато тѣ сѣ тънки и къси, наричатъ ги *бацилли*.

Най-сѣтно, сжществуватъ цилиндри, или прѣчици, които са движатъ, като мнитъ, вълнообразно — и тѣхъ наричатъ *вибриони*. Сжществуватъ пакъ цилиндри, вѣтловидни, и тѣхъ наричатъ спирални вибриони, или просто *спирали*.

Всички тия организми са размножаватъ посредствомъ *дѣление*, а нѣкои — посредствомъ излунване яйцата си.

Тия сжщества сѣ толкова извънрѣдно дребни, шото е трудно да са рѣши въпроса: къмъ кое отъ двѣтъ царства принадлежатъ тѣ: къмъ растителното, или къмъ животното. Везконечно малкитѣ движения сѣ свойственни и на двѣтъ царства, та за това, неможе да са отговори на дадения въпросъ по тѣхното премѣстване отъ едно мѣсто на друго; най-въроятното е, че и двѣтъ царства — растителното и животното — си иматъ своитъ представители измѣжду тѣхъ. Но по-голѣмата частъ отъ тѣхъ, каквото са види, привадѣжи къмъ растителното царство, а именно къмъ микроскопическитъ водорастлени.

Въ всякой случай, надъ жидкостъта, подиръ малко време са появяватъ организми, които безъ сжмнение дриналѣжатъ на животното царство. То сѣ извѣстенъ видъ инфузории, наречени *коллоиди*, които иматъ за нападателни орждия устата,

стомахътъ и свивающитъ са сърдцевидни мехурчета; всеки отъ тѣхъ отдѣлно има два органа за размножаване. Споредъ изслѣдванията на Бюкло, всеки отъ тия *коллоиди* въ 24 часа може да произведе 4000 себи подобни сжщества, а въ 48 часа — повече отъ 16 милиона. Живота въ туй чудно общество са развива невъобразимо бърже. Поколенията слѣдватъ едно подиръ друго съ изумителна бързина; тия микроскопически сжщества са срѣщатъ всѣду: не само вънъ, но и вътръ въ насъ. По-вече, или по-малко тѣ са намиратъ въ въздуха; но най-главнитъ имъ мѣстожителства сѣ жидкоститъ и твърдитъ тѣла. Дѣжда очисти въздуха отъ тѣхъ, като пълни сѣ тѣхъ почвата; но отъ туй ний по-вече печелимъ, защото количеството на въздуха, който ний всеки день гълтаме е много по-голѣмо отъ количеството на жидкоститѣ и твърдитъ тѣла.

Ако сждимъ по-многочисленостъта на микробитъ, ний лѣсно можемъ си заключи, че тѣ са хранятъ безрлично съ всичкитѣ органически и минерални вещества, които са намиратъ въ растворъ, или жидкосты. А мѣжду това са оказва ствсемъ противното: че всеки видъ микроби са храни съ особенъ видъ храна, и при това сѣ забѣлѣжителни по голѣмото си лакомство. Човѣкъ, за да поддържа своя организмъ, по-трѣбна му е храна, която да тѣгне колкото петдѣсетата частъ отъ тѣжестъта по тѣлото му; а нѣкои отъ микробитѣ, споредъ тѣжестъта на тѣлото си, изтрѣбватъ двѣтъ и пѣтдесетъ пкти по-вече храна отъ човѣка. Вибриона, който живѣе въ маслата, въ день унищожава такова количество млѣчна кислота, което надмнува тѣжестъта на тѣлото му отъ 20 до 60 пкти; *microderma acetii* безъ който е немислимо образованието на оцѣта, нехабява алкохолъ сто пкти по-вече отъ тѣжестъта на тѣлото си. Сжщото може са каза и за разнообразието на храната, може, даже положително са каза, че всеко хранително вещество си има и съответствущия микробъ; при всеко измѣняване веществото за храна, мѣнява са, и микробътъ.

Отъ тоя любонителъ фактъ и става въз-можно пълното преобразование на органическитъ вещества и повръщанието на тия първоначални елементи въ свободното имъ състояние. Всеко *сложно* органическо тѣло са напада отъ каква да е група микроби, които, ако са *чистоти* тѣлото, биватъ измѣствани отъ други, до тогава, докато най-сѣтно не остане отъ тѣхъ нищо друго, освенъ само едно минерално вещество. Елементитъ на разложението са повръщатъ въ атмосферата и отъ тамъ пататъкъ вѣтхпватъ въ нови сѣединения. Всичкитъ органически

остатъци, всички животни или растителни трупове са разрушаватъ отъ микробитъ; по всѣки периодъ на разрушение принадлежи на особенъ видъ микроби.

За всѣко вещество съществуватъ тѣй също особенъ видъ микроби: единъ видъ за сахара, другъ — за млѣчната кислота, третий — за хлѣба, четвъртий — за оцѣта, пѣтий — за виното, шестий — за мѣсото и т. н. до безконечность.

Издирването на Пастера ни откриватъ и други особености. Както са вече знае: нѣма въздухъ, нѣма и животъ; а между това, много микроби живѣятъ вънъ отъ въздуха. Тѣхъ ги наричатъ *анаеробии* въ противоположность на *аеробии*. Често нѣкти тѣ живѣятъ едни до други и си помагатъ едни на други; аеробии са развиватъ на повърхността на житкоститъ, поглъщатъ въздуха и по тоя начинъ подготвятъ потребната за анаеробии безкислородна срьда. Нѣкои пъкъ организми са явяватъ въ едно и също време и като аеробии, и като енаеробии. Ако имъ отнѣмете въздуха, тѣ промѣняватъ строението си и започватъ да живѣятъ съвсемъ другъ животъ. Дали туй ще каже, че тѣ живѣятъ безъ кислородъ — главния съставенъ елементъ на тѣхнитъ ткани? Не; всѣко органическо вещество заключава въ себѣ си кислородно съединение; тѣ взиматъ тоя газъ отъ самото вещество като го принуждаватъ да се разложи и са хранятъ съ него. Такъвъ видъ микробъ, въобще е извѣстенъ подъ името *ферментъ*. По тоя начинъ, напримѣръ сахара на сахарното вещество са преобрѣща на алкохолъ.

Микробитъ играятъ и друга роль въ по-големитъ животни. Много отъ тѣхъ испущатъ разтворяща житкостъ, *дизази*, които разрушаватъ *блѣтчиновинитъ* и др. вещества, които влизатъ въ състава на храната, и съ това значително облекчаватъ процеса на пищеварението.

Всѣки микробъ има своя особена, любима температура, по-горе, или по-доло отъ която той наченва да остива мѣстото си на другъ микробъ. Така, напримѣръ, бактаридията на сибирската язва хубаво може да се развива при 39° по Целзиуса; при 25° тя престава да мърда, а при 12° тя са вижда като мъртва; но нея, даже температура, достигнала до нула, не може я уби. Съ възвишението на температурата тя са връща въ живота. При 70° — 80° , тя са разболява; при 80° всичкитъ микроби са разболяватъ. При 45° възрастнитъ микроби безусловно мржтъ. Но не може са каза същото и за споритъ — зародиши, които безнаказанно могатъ претърпя даже и по-висока темпера-

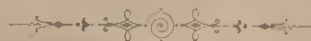
тура. Кисѣлий, или проедливий характеръ на житкостъта оказва голѣмо влияние върху устоячивостъта на микроскопическитъ организми. Тѣй, въ окиселена житкостъ зародишитъ умиратъ при 100° , а въ проедлива едвамъ при 140° . Кисѣлий, или проедливий характеръ на житкостъта влияе и върху самия видъ на микробитъ; така, въ нейтралнитъ и проедливи житкости са развиватъ преимущественно вибрионитъ, монадитъ и бактеринитъ.

Макаръ и по-големата частъ микроби да съ безвредни, по видимому, за по-големитъ същества, немалко обаче са намиратъ и таквизъ, които причиняватъ смъртни болки. На видъ послѣднитъ, понаприличватъ на безвреднитъ микроби; едни отъ тѣхъ проникватъ въ кръвта и ѝ отниматъ кислорода отъ кръвнитъ мехурчета; други пъкъ прониква въ вътрѣшнитъ органи, които и разрушаватъ.

Преди нѣколко години нито подозираха, че причината на нѣкои болѣсти съ микробитъ. Така, охтиката има своя микробъ, *бацилъ*, който е откритъ отъ Коха. Дифтерита, както увѣрва Таломонъ, са произвежда отъ особенъ видъ микробъ, когото той съ особена сполука е присаждалъ на гълъби и котки. Повтаряющата са треска са извиква отъ особни микроби, присѣтствието на които са забѣлява въ кръвта въ време на припадъцитъ. Инфекционното възпаление на дробоветъ, споредъ думитъ на Фридендера, става отъ микрококитъ. Причината на тифозната огница съ бацилитъ, които Ербертъ е намѣрилъ въ жлезитъ на тѣрбуха; тѣхъ ги е наблюдавалъ и Бунаръ. Твърдъ малкитъ грануляции, които са появяватъ въ време на присаждане, доказватъ присѣтствието на *micrococci* *vaccinae*. Има и други болѣсти, причинявани отъ микробитъ, макаръ че тѣхното присаждане и да не са е увѣчало съ особенъ нѣкой успѣхъ. Прокъзата са причинява отъ бацилъ, приличенъ на охтичния бацилъ. Коклюшъ (*нѣкъа болѣстъ*), така също си има своя микробъ. Най-сѣтне *голерата*, както доказаха изслѣдвания на Коха, са причинява отъ бацилъ, който прилича на *запета*. Колкото за микробическитъ болѣсти, че ги има у животнитъ — това е доказапо напослѣдъкъ отъ Пастера и по-преди, или по-сѣтне — отъ други учени.

При добро изучаване нравитъ и привичкитъ на микробитъ, може би, ще са постигне благоприятния резултатъ: да са боримъ съ тѣхъ успешно.

(„Ил. Миръ.“)

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

Нравствения дълг на човека. От Самуила Смайла. Съкратенъ (защо?) преводъ отъ Р (р) уски. Руссе (,) скоропечатница на В. „Славянинъ“. 1883 г. 139. стр. въ 4-ни Пазира са за проданъ у И. Блъсковъ Шуменъ. Цѣна 1 л. и 20 ст.

На името Блъсковъ ний отдавна сме навикнали да гледаме като на центръ, около който са навъртатъ проповѣдниците на всичко *полезно*, *насъщно*, *нуждно*, *потрѣбно* днесъ-за-днесъ. И наистина, припомнете си само рѣдътъ малки и голѣмки книжки, преводни и оригинали; припомнете си за „Емилътъ на ХІХ-ий вѣкъ“, за „Американскитъ патриоти“, за различнитъ поучителни статийки въ различни „повременни“ книжки — и вий ще са убѣдите, че ний казваме истината. *Полезното*, *насъщното* — това е преобладаващата черта въ всичко блъсковско, па, това е, споредъ насъ, и преобладаващия елементъ въ основания характеръ на българина. Блъсковъ — това е едно значуще съ думата Българинъ. Не са чудете: не всякой, който пише на български е българинъ. Блъсковъ и на английскѣ да пиши и на латински да пиши — ще си остане сѣщия смѣтливъ, пѣстовень, предугадливъ, по нѣкои мѣста даже и подмазливъ българинъ. Ний не знаемъ кой е превелъ „Нравствения дългъ на човека“, по виждаме, че той са е съединилъ съ името Блъсковъ, и твърдъ естествено: туй е нужно, нуй е потрѣбно, туй е хлѣбъ, или поне *трябва* да бѣде хлѣбъ насъщенъ за читающата българска публика. „Съкратеничко, ефеничко, дай го самъ да го напечатаме, па това си е: ще са распродаде.“

И Блъсковци сѣ истински труженници въ българската литература.

Но да са обърнемъ къмъ самата книга, да поразгледаме самата нея, а да разгледаимъ нея, значи да разгледаимъ човека.

I

Преди всичко обявяваме, че „прѣвода е чистъ и гладъкъ и, че печата е тъй сѣщо чистъ и безукоризненъ“. Но въпроса не е нито за прѣвода, нито за печата, а е за нравствения дългъ на човека.

И наистина, да са попита само човѣкъ: какво е нѣщо човѣкъ? Мислите, че е много лесно да са отговори на тоя въпросъ, както е лесно да кажиме: телето е животно четвероного, трѣвоядно, млѣкопитающе и т. н.? Ни най-малко. За човѣка можѣ да се каже и нѣщо по-вече. Но какво можемъ каза ний съ свои

собствени, български, дѣто го казватъ, у насъ си *изстрадани*, *измѣчени* и *създадени* думи, за човѣка, за тоя всеобъемлющъ духъ-творецъ, за тоя по преимущество властелинъ на всичко, което вижда окого? Уви! у насъ нѣма нито сѣупена думица казана за човѣка, у насъ толкозъ малко внимание сѣ обръщали къмъ човѣкътъ-духъ, колкото по-вече — къмъ човѣка плътъ, къмъ човѣка-гробъ. Помня на едно мѣсто въ сѣщата, мисля, книга, съ чието име озаглавихме настоящата си статия е казано, че ний, за да отхранимъ едно прасе употребяваме, почти винаги, по-вече усилня, по-вече дѣятелностъ и изучаване на предметъ, отколкото за да отхранимъ човѣкътъ, тоя представителъ на висшето божество, тоя хранителъ на оня тайственъ завѣтъ, безъ който свѣтъ би заприличалъ до суцъ на касанница, или, което е по-зло — на гробища, и който (завѣтъ) най-великия отъ човѣцитъ, Христосъ, е наръкълъ любовъ . . .

Но нашето перо слабнѣе, таѣе предъ великата мисль, и ний ви предлагаме слѣдующия преводъ на думитъ на Белински.

Слушайте:

„Цѣлия безпрѣдѣленъ, прекрасенъ Божи свѣтъ е нищо друго, освѣнь дихание на вѣчно една и сѣщата идея (мисль на единаго, вѣчнаго Бога), която са пролява въ безбройни форми, както великото зрѣлище на абсолютното единство, въ безконечно разнообразие. Само пламенното чувство на смъртния, въ своитъ свѣтли мновения, е въ състояние да постигне, до колко е велико тѣлото на тая душа на вселенната, сърдцето на която съставляватъ грамадитъ слънца, жилитъ — млѣчнитъ пѣтища, а кръвта чистия ефиръ. За тѣзи идея нѣма почивка: тѣ живѣе неспирно, тоестъ неспирно създава, за да разрушава и разрушава, за да създава. Тя са выплюква и въ блѣстящото слънце, и въ великобѣлната планета, и въ блуждающата комета; тя живѣе и дѣна — и въ бурнитъ приливи и отливи на моретата, и въ свирения ураганъ на пустинитъ, и въ шурканието на рѣчичкитъ, и въ рѣкътъ на лѣва, и въ сълзата на младенца, и въ усмивката на хубостта, и въ волята на човѣка, и въ стройнитъ създания на гония. Върти са колелото на времето съ непостижима бързина, въ безбрѣжнитъ явини на небето гаснатъ свѣтила подиръ свѣтила, като истощивши са вулкани и са запалватъ други, па земята минуватъ родове и поколения и са замѣстватъ отъ нови, кмъртъта убива живота, живота унищожавя смъртъта; силитъ на природата са борятъ, враждуватъ и са умиротворяватъ отъ други, поерѣдствуюци сили, и рѣдътъ, хармонията винаги царуватъ въ това вѣчно лутание, въ тая борба на началата и вѣществата. И — идеята живѣе: ний яено виждаме това съ слабитъ си очи. Тя е мѣдра, защото всичко предвижда, всичко държи въ равновѣсие; слѣдъ наводнението и слѣдъ лавата ниспроважда плодородие, слѣдъ упостоятелната грѣмотевица — чистъ и прѣсенъ въздухъ, въ пустинитъ на пѣсечлива Аравия и Африка насели камилата и страуса, въ пустинитъ на ледения Сѣверъ насели елена. Ето нейната мѣдростъ, ето нейния *физически* животъ: ами любовта

й, тя гдѣ е? *Богъ създаде човѣкъ и му даде умъ и чувство, за да постига тѣзи идея съ умъ и знанието си, да се приобщава къмъ нейния животъ, съ живо и горещо съчувствие, да сводѣли нейния животъ съ чувството на безконечно зислудуцата любовь.*“

И тѣй, ето човѣкътъ, ето и полето, въ което е той пуснатъ да живѣе; ето това слабо същество, назначено да се бори и да надвизва на стихитѣ, да постига всичко съ умъ и знанието си и, най-сѣтне, всички тия безчувствени грамади да свързва като съ безконеченъ жельзень обрѣтъ, да ги въспламѣнява, да ги прави дѣшущи, живущи, чрѣзъ любовьта си. Но по-надоло, по-надоло: Бѣлински още не е свършилъ.

„И тѣй, тя (тѣзи идея на вселенната, мисльта на едния, вѣчния Богъ) е не само мъдра, но и любяща! Гордѣй са, гордѣй са, човѣче съ високото си назначение; но не забравяй, че Божествената идея, която та е родила е справедлива и правосъдѣна, че ти ти е дала умъ и воля, които та тургатъ по-високо отъ всичкитѣ творения, че *та въ тебѣ живѣе*, а живота е дѣйствование, а дѣйствуванието — борба; не забравяй, че твоето безконечно, височайше блаженство са състои въ унищожаванieto на твоето азъ, въ чувството на любовьта. И тѣй, ето ти тебѣ два пѣтя, два неизбежни пѣтя: отрѣчи са отъ себѣ си, подави си егоизма, стѣпни съ краката си своекористно си азъ, дѣхай за щастieto на другитѣ, жертвувай всичко за благо на ближния си, на отечеството, люби истината и благо не за награда, а за *истината и благо*, и съ тѣжъкъ кръстъ изстрадай своето съединение съ Бога, своето безсмертие, което трѣбва да се състои въ унищожаванieto на твоето азъ, въ чувството на безпредѣлно блаженство! . . . Какво! Нерѣшавашъ ли са? Тоя подвигъ тебѣ та плаши, струва ти са не равенъ на силитѣ ти? . . . Харно; ето та тогава другъ пѣтъ, той е по-широкъ, по-спокоенъ, по-лъкъ: люби самъ себѣ си по-вече отъ всичко на свѣтъ: плачи и прави добрини само когато има да спечелишъ нѣщо за себѣ си, че са бой отъ злото, когато то ти принася позла. Помни тоя правило: съ него вѣждъ ще ти бѣде тоило! Ако ти си роденъ силенъ на земята, подгѣвай си хребета, хвърлий са като тигътъ между овцетѣ, погубяй, угнѣтавай, ний кръвъ и сълзи, чело си обрѣмени съ лаврови вѣнци; подгѣвай си рамената подъ тѣжестъта на незаслуженитѣ почести и титли. Вѣселъ и блѣскъвъ ще ти бѣде тебѣ живота; ти не ще знаешъ, какво е то нѣщо студъ и гладъ, какво е то нѣщо угнѣтѣе и оскърбление, всичко ще трѣпери отъ тебѣ, вѣжду покорностъ и услужливостъ, отъ вѣкъдѣ ласкания и похвали, и поета ще ти напиши послание и ода, гдѣто ще та сравни съ полубоговетѣ, и вѣстникара ще проврика на весуслишание, че ти си покровитель на слабитѣ и сирогитѣ, стѣлитъ и опора на отечеството, дѣсната рѣка на господаря! Що-ти, трѣбва тебѣ, че въ твоята душа вѣкъа минута ще са разиграва ужасна, кървава драма, че ти ще бѣдешъ въ неспиренъ раздоръ съ самото себѣ, че въ твоята душа ще бѣде съвсемъ горѣщо, а въ сърдцето — съвсемъ студено, че стѣпанитѣ на угнетенитѣ отъ тебѣ ще та преслѣдватъ и на свѣтлото нирѣшество, и на мѣкото лѣгло на съня, че сѣнкитѣ на погубенитѣ отъ тебѣ ще та наобиколятъ когато лѣжипъ болѣнъ на одѣра си, ще сплѣтатъ около тоя одѣръ адеки хоровадъ и съ яростни хаха-

зания ще са веселятъ съ твоитѣ послѣдни, предсмертни страдания, че предъ твоитѣ очи ще са открие ужасната картина на нравственото унищожение задъ гроба, на вѣчнитѣ мъки! . . . Ехе, любезний ми, ти имашъ право: живота е сънь, и нито ще осѣтишъ, какъ ще мине-замине. За туй пѣкъ весело ще си поживѣешъ, сладко ще си поѣдешъ, на мѣко ще си поспишъ, ще си поѣдешъ, надъ ближнитѣ, а туй, какво е да кажишъ, по все пакъ сгрува нѣщо! — Ако пѣкъ, при ражданieto ти, природата е възложила на твоего чело печата на гѣния, ако ти е дала вѣщитѣ уста на пророка и сладкия гласъ на поета, ако миродръжитѣ съдѣби съ та обрѣчки да бѣдешъ двигателъ на човѣчеството, апостолъ на истината и знанието, ето предъ тебѣ пакъ два неизбежни пѣтя. Съчувствувай на природата, люби и я изучавай, твори безкористно, отвързвай душитъ на ближнитѣ си за впечатлѣния на благо и истинното, избличавай пророка и нежежеството, търпи голѣния на зигитѣ, вѣнхлѣбъте си, намокренъ съ сълзи, и не си отгъръвай замислѣния погледъ отъ прекрасното то, родно тебѣ небе. Мъчно? Тѣжко? . . . Търкувай тогава съ божественни си даръ, опредѣли цѣла на вѣкъа вѣща дума, която ти е ниспроводилъ Богъ въ свѣтитѣ минути на вдъхновението: покупатели ще са намѣрятъ, ще ти заплащатъ щедро, а ти само знай да кадишъ съ кадилницата на ласканието, знай да си навождашъ въ прахътъ вѣнчанното чело, забрази за славата, за безсмертието, за потомството, задоволявай са съ туй само, ако услужлилата рѣка на търговчѣто-вѣстникаръ провъзгласи за тебѣ, че ти си великъ поетъ, гений, Байронъ, Гете!“

Ний си бихме напълнили цѣлия вѣстникъ съ цитати отъ Бѣлински безъ да ни мигни око, че ще сме направиле изнѣшество. Но за да отговоримъ на въпроса: що е човѣкъ, дѣстаточно бѣше и толкова. И тѣй, два пѣтя има за човѣкъ, двѣ крайности, и той непременно, ще-неще, трѣбва да признае, че върви по едния отъ двата. Припомнете си думитѣ на Христа: „който не е съ насъ, той е противъ насъ“ — нѣма срьда, нѣма дѣления и подраздѣления: или Богу, или мамону — едному отъ двамата. Като ще дадешъ, дай цѣлото си същество, безъ остатъкъ, безъ смѣтка. Ако ли не — нищо не давай. А компромисъ, съгласяване между доброто и злото, между чистото и мръсното, между бялото и черното, между свѣтлото и тъмното — нѣма и нѣма да има никогa! Искренното стрѣмление къмъ добро е вече добро, но никогa чиста, изворова вода не може остана чиста, щомъ са опитате да я съедините съ мѣтната, кална вода на нѣкой вмирисанъ гьолъ. . . И тѣй, не тѣлото, не плѣтъта е най-важната частъ въ човѣкъ; не тоя съсѣждъ, а съдържанието на съсѣжда, душата, началото, отъ което е съставенъ човѣкътъ, тая борба между доброто и злото, тѣзи вѣчна и безконечна любовь, безъ която живота е смъртъ, кръвта — вода блудкава, жилитѣ — вѣжа безцѣлни, съ една рѣчь безъ тая борба всичко бива мъртво: и човѣкъ, и общество, и народъ, и човѣчество.

(Слѣдва.)

„Миланъ сръбски кралъ и любезния му министър Гараганинъ. Позоришна игра въ три действия отъ Из. Р. Зриновъ. Издава книжарницата на С. Д. Пинтевъ и С-не Ловечъ 1886 г. Стр. 28 на 8-ми.

Всѣко нѣщо въ свѣтъ като да са върши въ двойственъ видъ: всѣко предприятие, главно, има два вида предприемачи. Има търговци, *по призвание търговци*, и търговци — изгладнѣли за пари; за първигѣ важното е самата търговия; за вторитѣ — слѣдствието на търговията: парата. Първитѣ сж погълнати всецѣло отъ занятията си, и на загубитѣ и печалбитѣ гледатъ само като на слѣдствие отъ сжщинскитѣ си занимания. тогазъ когато вторитѣ на слѣдствието гледатъ като на цѣль. Първитѣ еднакво забавно гледатъ на печалби и загуби; вторитѣ отъ печалбигѣ распасватъ поясигѣ си, а отъ загубата губятъ космитѣ отъ главитѣ си. И еднигѣ и другитѣ сж еднакви спекуланти, но на първитѣ, кой знае защо, човѣкъ гледа съ по-голъмо снисхождене, отколкото на вторитѣ. На разбойника по призвание ний гледаме като на герой; а на разбойника за трупане *шари*, — като на мръсно червейче. Първия и въ сждж, и въ гората е еднакво гордъ и надмъненъ; втория въ гората е жестокъ и кръвожаденъ, а въ сждж — сжщинска баба, растреперанъ лѣтъ.

Туй сжщо и въ литературата има два вида дѣятели: първитѣ сж хора, повикани въ свѣтъ, или за да кажатъ нѣкоя истина, или за да приготвятъ нѣтъ на тогози, който иди слѣдъ тѣхъ да кажи тѣзи истина; и тѣ сж истинскитѣ труженници на тѣзи литература, и блазе на тоя народъ, който има по-вече такива труженници. Втория видъ литературни дѣятели, въ литературата не виждатъ друго, освенъ своя бакалница: въ постно време вий ще ги видите да продаватъ мьслени; въ блажно — благо. Никога тѣ са нелѣжатъ да зиматъ такава стока, която са не продава. Когато са бѣ свършила русско-турската война, бае Станчевъ натрупа цѣль купъ комедии и трагедии *по случай* туй, или онуй още прѣсно събитие. И не са излѣга — тѣ са распродалоха като прѣсна риба предъ Врѣбница. Но поради сладкитѣ си слѣдствия тоя опитъ неможе да остане безъ подражатели, толкозъ повече, че бае Станчевъ и отъ послѣднитѣ събития въ отечеството ни са съумяса да са въсползува по-рано отъ другитѣ бакали и балѣкчи. Инѣкъ и неможеше да бжде: той имъ е гениалния водителъ-дѣда. И, ако има червей, които гризятъ литературата; ако има молци, които я испояждатъ и обезобразяватъ, то тѣ не сж ония бедни хорица, които нишатъ отъ славолубие,

или отъ графоманство — защото тѣхнитѣ произведения или отъ печатницата са внасятъ въ мазитѣ и са забравятъ неизвѣстни за публиката, или пъкъ сѣ ще са намѣри въ тѣхъ поне *желание* да са каже нѣщо свѣстно — а тия червейи и молци сж ей тия литературни спекуланти, защото тѣ, както казахме, никога не изваждатъ на пазаръ книга, която тѣ знаятъ, че не ще са распродале, и даже, че нече са чете съ охота въ публиката, която пъкъ, уви! по-често свѣтлила отъ гѣделичканята на тия спекуланти, отколкото отъ нѣщо, колко да е свѣстно.

Такивата драскачи сж сжщинска африканска чума за литературата.

За „Милана“ на г. Зринова да са говори като за комедия, или даже и като за позоришна игра, е възможно толкозъ, колкото и за смѣхуриитѣ на безпечнитѣ хамачи, между които, впрочемъ, по нѣкога са случватъ такива тънки остротѣ, които ако чуеше г. Зриновъ и въобще неговитѣ братѣя, навѣрно би са посмутилъ за своя талантѣ. . . .

И, знаете ли, че тия книжлѣта, по нѣкогашъ, завличатъ даже и хора съ по-малѣкъ, или по-голъмъ вкусъ! А причината на тѣзи охота сжщата, която ни кара на Врѣбница да вдемъ съ такова лакомство рибата, която подиръ единъ-два дни нито да помпирнемъ ще пожлаемъ

Жертви на Предразсждѣка Романъ отъ А. П. Горановъ. Пловдивъ издание и печатъ Д. В. Манчевъ 1885. стр. 322. на 8-ми.

Всѣко нѣщо е хубаво само когато то е естественната си простота. Жената — туй въплъщение на идеялната хубость е хубава само тѣгава, когато въ нейнитѣ движения, въ нейнитѣ думи, дрѣхи и въобще въ всичкитѣ проявленія на естествено нѣжния ѣ вкусъ не са съглеж друго, освенъ естествена простота, която са по себѣ си е най-свършенната хубость. Вамъ често пѣти ви са е случвало да виждате женѣ отъ глава до крака обвита въ свила, накачена на най-скжпоцѣнни кичила, които майстора-модиса да съчетае по най-свѣременната мода, употребилъ всичкитѣ усилия на таланта си: всѣка гънка вий виждате извънредна правилно, но нѣкога даже и признаци отъ вкусъ — но, невидима нѣкоя причина, необяснимо и за самитѣ, вий чувствувате такова отвращение къмъ въпросната личность и нейнитѣ изискани нѣщевки, така са отвръщате отъ нейнитѣ истинчѣ — свободни движения на ржцетѣ, устнитѣ и прочие, щото просто ви става тѣжко пришествене

й. А какви мъжи на саме, предъ огледалото, какво щедро пръскане на съ потъ спечеленитъ пари, за да са постигне това, къмъ което виѣ чувствувате такова отвращание! Вѣдната! Тя би окаянала отъ плачъ ако да я увѣреете, че всичко нейно, спечелено съ толкова трудъ и мъжи, възбужда такова лошо впечатление. Но блазѣ имъ, че тѣ не могатъ така лесно да разбератъ тѣзи истина.

И тѣй, естествената простота би трѣбвало да се проявява въ всичкитъ свѣтовни нѣща, за да бждатъ тѣ *зубави*. А колко по-вече е потребна тѣзи благородна черта въ неказваннето на нашитъ мисли съ живото слово! Като чете човѣкъ романътъ на г. Горанова, при всичко, че тамъ са расправи, главно, за живота въ едно село, вмѣсто тоя простъ животъ, той, читателя, си представя нѣкой отъ ония рѣдки у насъ момци, на които, като са удаде да си поприкажатъ нѣщо, тѣ до тамъ са забравятъ, щото като починатъ отъ хитиената, свършватъ чакъ въ поезията, безъ да даждатъ време на другитъ да кажатъ поне една дума.

Какво нече сръщнете виѣ въ неговата книга? И учени мисли за докторството, за неговото злоупотрѣбление; и чувства, каквито надали ще може исказа съ думи и най-големия романтикъ — у него тѣ са исказватъ отъ една хубава селенка съ слогъ, почти солонски, — съ една рѣчь всичко та нищо. Баѣ Горановъ безъ съмнение е отъ ония закъсѣли прогресисти, които вспикото нещастие на народитъ виждатъ въ тѣхнитъ народни вървания, които спорѣдъ тѣхъ е възможно съ едно драсване на перото да унищожинтъ, както и вѣща фраза въ неговата книга, безъ ти отъ това да пострада нѣщо.

Нече съмнение, че г. Горановъ е знаилъ нѣкои фактове отъ дѣйствителния жив тѣ, виждалъ е слѣдствията отъ суевѣрията; но да знаеиъ тия фактове и да ги съобиниъ на романи, ехъ дѣ нѣща толкозъ противоположни, колкото плуса на минуса. Той толкова е расточилъ нищо-никаквия предметъ, щото на човѣка дотѣзва да чете, и той само в . . . гва книгата за дано сръщне енасителното „край“. Но уви! намѣсто туй „край“ — виѣ сръщате „продължение“. . . . Голѣма миселъ ще стори г. Горановъ, ако не ни натовари съ още една такава мъжа. Ако нѣкъ той дѣйствително иска да ратува противъ суевѣрията (което трѣбвало би да съставлява за всѣки българинъ гражданска дълблѣсть) той може си избра другъ нѣтъ, а именно: простото излагане на фактоветъ, ведно съ тѣхнитъ прозаически слѣдствия, безъ да са виуца въ фантазирания и всѣкакви други блънувания.

Тогава ний първи ще спемемъ шапка предъ неговия трудъ и ще го наречемъ истински труженникъ на българската литература.

„**Най-Доброто Наслѣдство.** Посвѣщава се на родителитъ, на общинскитъ управления, на окружитѣ съвети, на благотворителнитъ дружества и на Министерството на Просвѣщенето. Цѣна 40 ст. Виена. Печатъ и продаване на И. Н. Вернай. 1885.“

Ако читателитъ не сж прочитали книгата съ чнето име озаглавихме тѣзи си статия, отъ това име тѣ далечъ не ще угадятъ цѣта, съ която са е тя написала. Така щото, преди всичко дълбностъ ни е да имъ обяснимъ тѣзи цѣль, а че постъ да кажимъ туй, което сме заключили отъ изпълненнето ѣ.

Знаете ли каква е работата? Незвѣстния авторъ на „Наслѣдството“ за да посѣе едно добро, иска да искорѣви друго, може би, много по-важно. Спорѣдъ него най-доброто наслѣдство, което може единъ родителъ да остави на чадата си, е, отъ младина да ги изучи на нѣколко, или поне на единъ занаятъ. Това е толкозъ голѣма и очевидна истина, щото струва ти са, че противъ нея нече има никой нищо да каже. И наистина: въ книжката си неизвѣстния авторъ така са е сумисалъ да дойде подъ гайдата на всевъзможнитѣ понятия, вкусове и пр., щото неколко отпущантъ рѣче като виждатъ, че противъ тоя човѣкъ не ще може нищо положително да са кажи. А днесъ въ Българско въздуха е така напоенъ съ тия *противъ*, щото и духъ свѣтлий да слѣзнение отъ небето, пакъ нѣхъ да му намърятъ кусуръ, поне въ туй, че той не е нѣтъ свѣта. На може ли и да бжде нѣтъ! Днесъ българския народъ преживява епохата на самостоятелнотъ, упоивано и затживявано естие горѣтъ отъ нѣкои усѣхъ като народъ самостоятеленъ. Не е да незнае автора на „Наслѣдството“, макаръ че книжката му е печатана въ Виена — не е да не знае той, какво е нищо тоя ученикъ, който едвѣмъ що е издържалъ матурата си, веднага са вижда по-свободенъ и отъ вътрѣтъ; не е да незнае той какво става съ тоя си-ромахъ, когато многогодишния му трудъ са повъзнаградн съ каква и да е нагридница. Има ли, молимъ ви са по-големо блаженство отъ тоя периодъ, презъ който минава всѣки смъртенъ? И отишли сте вие на тоя, още ненарадвалъ са сиромѣхъ, да му тикате подъ носъ грубия занаятъ, може би съ още по-грубия чукъ! Това ли мечтаеиъ той толкозъ години на уче-

ническият столъ? А какво е нашето общество, къмъ което безъ съмнение са обръщате вие съ книжката си, ако не дъте още непарадвало са на игритъ си? А и сами знаете, че въ челоу-ческитъ сждби и игритъ сж толкозъ полъзни, колкото и запаятитъ, и трудътъ — и тѣ си иматъ своитъ причини и слъдствия, слъдователно — сж и законни въ сществуването си. Ще ми кажете, че слъдъ време ще дойде разочарование, когато игритъ мажнѣ ще ти помогнатъ. Добъръ, но кой е избъгналъ тия разочарования? Или вий мислите че естественния ходъ на работитъ е възможно нъкога отъ нѣкого да са прекратитъ? Та тукъ би тръбвало не Иисусовци, а разпусовци — тукъ би тръбвало таква гени и архигени да работятъ, каквито ако произведе естество помай що щеше да противеръчи само на себъ си. Какво ще си кажете вие, ако видите напирмъръ едно пѣтгодишно дъте начумарепо, намусено, утрижило са като стара баба, съ старитъ очила на носето си, да обръща листоветъ на нъкой псалтирь, или на нъкое евангелие само за туй, защото и баща му преди малко е правилъ сждото? Право — азъ бихъ запретилъ на дѣтцата отъ малки да мислятъ за бжджцето си, а толкозъ по-вече — да са учатъ да печелятъ пари, както вий това проповѣдвате, ако и на нъколко мѣста да смънквате, че не трѣбва да са мисли, че богатия като е богатъ, не слѣдва че той е и честенъ.

Казахме: запаята е прекрасно нѣщо и освършенствованнето му въ венцитъ му клонове и клончета е най-желателното нѣщо на свѣтъ; защото запаята — туй всѣки го знае — съставлява ржцетъ на кой да е народъ, на коя и да е държава, въ каквито ще направления да върви ти. Но тия ржце както знаятъ да правитъ добри работи, тѣ така сждо знаятъ да вършатъ и такива углавни престъжения, каквито на првъ погледъ никой не може што да си предположи въ тоя случай. Запаята, или индустрията, или фабриканството както щете го ръчете, е ножъ, отъ двѣтъ страни остъръ: тоя ножъ може на народа, на масата и въ добро да му послужи, а и въ пропасть, въ робство да го вкара. Защо вие не развиете тоя въпросъ тѣй, щото да му са видатъ и добритъ, и злитъ стрѣни, а сте сѣднали едва ли не открито да ратуватъ срѣщу образованието, въ полза на запаятчиството? Защо когато сте са пасли да ратувате въ полза на най-доброто си наслѣдство не описате положението на ония нещастни мастори — еврейци, които мржтъ отъ гладе въ европейскитъ столици и да обясните причинитъ на това нещастие, при всичко че бащитъ, или нуждата по-добъръ, е дала това най-

добро наслѣдство на тия нещастници? Защо? Нали ще учите хората какво най-добро наслѣдство да оставятъ на синоветъ си и дѣщеритъ си? а? Какво значатъ пай-сѣтне слъднитъ рѣдовце въ вашата книжка:

„Какво да кажа за ония майки, които готвятъ момичетата си за учителки? Участиа на тия послѣднитъ е по-лоша отъ участиа на чиновницитъ. Учителкитъ зависятъ отъ кметоветъ, отъ училищнитъ настоятелства, отъ училищнитъ инспектори, спречъ отъ единъ бюрокъ хора, и за тоа положението имъ е и по-несносно. Отъ друга страна, какви сж тия майки, които могатъ да хвърлятъ въ свѣтъ 16—17-годишната си рожба, свършенно неопитна въ живота, и да я оставятъ да пътува отъ градъ на градъ, за да се расирава съ кметове, съ инспектори и прочее, да стива посрѣдъ общества въ които нѣма нито единъ познайникъ, нито една покровителница, дѣто, напротивъ е обиколена съ врагове, думмани, които ѝ завиждатъ и се стараятъ да я компрометиратъ! Азъ не разбирамъ тий сърдца и всѣкога се питамъ, имали *майката любовъ* въ нашитъ жени!“

Или вий искате нашата жена да си остане за винтъги дома и да мисли, че задъ градскитъ стѣни са свършва всичкия свѣтъ? Или вий искате, когато кметоветъ и инспекторитъ сж таква челоуѣченца, щото съ тѣхъ не може са говори освѣнъ съ карания, и не трѣбва да имаме учителки? Какви сж тия илюзии „азъ не разбирамъ тия сърдца и всѣкога са питанъ, има ли *майчина любовъ* въ нашитъ жени!“ Ако искате отговоръ, азъ ви отговарямъ, че въ тѣхъ не само че има любовъ, но тая любовъ и въ тоя си видъ, желая колкото може по-широко да са распростре въ България.

Но да се обяснимъ малко по разбраничко.

Отъ прочитанието на цѣлата книжка, за самия ѝ авторъ можяхме да си съставимъ туй въ кратце казано понятие, че той е твърдъ смѣтливъ човѣкъ. А за самата книжка — че и тя е тѣй хубаво нагласена споредъ сегашното положение на българското общество, щото въ нея както най-върлия капиталистъ, така и най горѣция социалистъ може еднакво да намъри храна първия за касата си, а втория — за лѣтящитъ си за зѣга още по въздуха идеи. Прочетете цѣлата книжка, и вий ще са увѣрите, че туй е истина. Нарѣдъ съ въпроса за индустрията, т. е. запаятитъ, т. е. фабриканството, въ нея вий ще срѣщнете и туй, че България е демократическа държава, слъдователно въ тая държава не трѣбва да има омраза къмъ яхудилика на „*жулицитъ и търгашитъ*“ — собствени думи на автора. Но подобрѣ прочетете слѣднитъ рѣдове:

„ . . . А въ Руссия свѣтъ презира и чиновника и търговската класа.

„Учителитъ, които пробудиха България, се бѣха по-вечето възпитавали въ тия страни и тѣ вдъх-

наха на учениците си презрѣнието което бѣха тамъ научили къмъ *купитѣ, търговецѣ*. Така щото, мразенето на занаятите и на търговията не е естествено на демократическия Българинъ, то е само чуждо растение и слѣдователно лесно за искоренѣние. Демократия значи трудолюбие, а аристократия, привилегии, сирѣчь робство за едни и мързелъ за други. Българина е трудолюбивъ, той мрази привилегиите, за това и презрѣнието къмъ занаятите не е негово народно свойство и може лесно да се истръгне изъ днешните чувства. Искоренителите трѣбва да бждатъ родителите и учителите.“

Но питаме ний: той свѣтъ, който въ Руссия мрази чиновниците и търговците, защо ги мрази? Дали той мрази самото чиновничество и самата търговия, или подлостта на чиновниците и желанието на чуждѣ грѣбъ да трунатъ капиталъ на търговците?

Нима тия учители и ученици, които у насъ мразятъ скубенето на търговците, мразятъ самата търговия, въ такава смисълъ, въ каквата са разбира тя като помощникъ на народите — нима тѣ мразятъ занаятите когато тия занаяти се намиратъ въ ржцетѣ на народа? Ний незнаемъ даже, има ли у насъ много младежи, които да мислятъ за тия пѣща, а камоли да ги мразятъ. А е желателно въпросътъ за търговията да влезе въ дневенъ рѣдъ, защото инѣкъ, лѣсно може са изпълни туй, което вий желате: изпонижаването на сума фабрики и заводи, въ които да са мутаятъ съ стотини производителни сили отъ народа само и само за да искаратъ своя хлѣбецъ, а на фабрикантина да тичатъ кассата.

Неможете ли пѣкъ ма обвини въ китайщина отъ това, че азъ говоря противъ фабрикантѣ? Неможете ли заключи отъ туй, че азъ нежелая напредѣкътъ на индустрията въ България? Напротивъ: напредѣкътъ и развитието на индустрията, на търговията и на всичко, което може ни отърва отъ економическо порабощение за менъ е толкова желателно, колкото за вазъ, каквото виждамъ,—сгруппирането на капиталите, т. е. *богатството*. И ако има мѣста въ вашата книжка, на които азъ съчувствувамъ, тѣ сж ония, гдѣто вий говорите за усъвършенствуването на занаятите „между народа.“ Но сръдствата, които вий препорѣчвате сж толкова жестоки, щото човѣкъ неволно дохожда до простото заключение, че тукъ за да са тѣглятъ вѣжди, станъло необходимо да се извадятъ очите! Помислете си, че вий за да научите народа, какъ се работятъ хубави килими, хубави и лѣскави маси, тънки пердета, сламени шапки и пр. и пр., предлагате му да си падава дѣтцата за учители и учителки, да оставатъ по врага политиката, да не слѣдватъ развитието на тоя, или оня въпросъ, и да си гледатъ домашната работа! Що-кажете: то

не е ваша работа! Че тогава той ще заприлича на предисторическата масса двукраки животни, които се управляватъ отъ единъ овчаръ, нарѣченъ войвода, или царъ!.. Не! Ако питате насъ — ний инѣкъ гледаме на тия работи. Нѣка са развива занаята, нѣка са развива и търговията; но нѣка са развива и образуването; защото занаятчия, търговецъ безъ образуване, лѣсно може първия занаята си, и втория капитала си, да положи предъ позетѣ на образованния европейски спекулантинъ, тогазъ когато образуването би много помогнало, не само да са предпазва отъ тия образовани европейски спекуланти, които вий ни показвате като образци, но даже би ги научило да държатъ и своето отечество по-далечъ отъ такива образованници, които, за проклетия, май започватъ да никнатъ като отровни гѣби тукъ-тамъ и у насъ.

Въ заключение казваме, че ако тая книжка, която са вижда да е имала за цѣль, да покаже най-доброто наследство (въ материялно отношение), което може остави единъ родител на чадата си, и ако тя това наследство е видѣла въ занаята — ако тя, вмѣсто да започва цѣль купъ разсѣждения и да ги остава недовършени — ако вмѣсто това, развиеше единствено значението на занаятите, тѣхното злоупотребяване отъ капиталистите въ Европа — нѣщо което отъ време на време подига цѣли бури между работническата класа, ако разяснение, въ какъвъ случай могатъ тия занаяти да сж ползени за народа — тогава тя, книжката „Най-Доброто Наслѣдство“ била би що-годе ползна попе въ това, че хората щѣха да знаятъ, какво е да пманѣ камани и какво е, да та биятъ съ тѣхъ по главата.

А за сега — тя е хубавъ сборникъ отъ благопажъни правоучения.

ОТКРИТИЯ И НОВИНИ

Глухонѣмитѣ актьори и зрители. Въ Лондонъ има едно дружество подъ название „Южно-Лондонски глухонѣмъ клубъ“. Членовѣтъ на тоя клубъ съставиха една трупна само отъ глухонѣми. На 3 марта т. г., тѣзи трупна даде на сѣзната Шекспировата трагедия „Хамлетъ“. По необходимостъ, едното дѣйствие е трѣвало да пропуснатъ съвсемъ и другите да поскратятъ. На представлението, за което сж е обявило сѣ печатни обявления, са биле събрали до 600 души зрители, отъ които по-вечето глухонѣми, които до наченване на представлението, сж са разговаряли на прѣсти. Но ето завѣсата са подига и

представлението започва. Касиера на клуба обяснява на пръсти всичко, което е станало на сцената. Представлението, разбира се, немина безъ някои недостатъци, извикани отъ природнитъ недостатъци на самитъ актьори. Сънката на Хамлетовий баща, папримъръ, нѣмаше нищо тайнствено, или свѣрхестественно. Но ролята на Хамлета са изигра твърдъ хубаво, като са взематъ въ внимание ония пренятствия, които сѣ срѣщали глухонѣмнитъ актьори при изучаванieto на тѣзи роли. Тукъ има такива думи, а по нѣкога и цѣли периоди и диалози, за които въ умътъ на глухонѣмния нѣма съответствуващитъ понятия. Такивато мѣста, разбира се, отъ нѣмай кадъ, излизаха твърдъ слаби. Но още по-голѣми затруднения срѣща глухонѣмния актьоритъ когато работата дойде до ржкомахания; защото съ ежичитъ ржце той трѣбва да изобразява и знаменетъ на нѣмния си езикъ. Въ такива случаи разговора (съ пръсти) се прекъсва, напраща се потрѣбното ржкодвижение и, разговора на пръсти пакъ си трѣгва. Между дѣйствиетата единъ отъ членоветъ на клуба (навѣрно не глухонѣмъ) разяснява на глухонѣмата публика, съ помощта на прѣститъ си, това, което са е извършило въ преди малко свѣршеното дѣйствие, а по нѣкога ще го видите да води живи разговори съ нѣкой глухонѣмъ, на другия край на салона. Човѣкъ, който е навикналъ да слуша глъчкитъ въ обикновеннитъ театра, тукъ са очудва на сравнителната тихота. При всичко това, въ време на представлението нерѣдко и тукъ са чуватъ високи смѣхове и ржкомлъскания — пѣнца, които показватъ удоволствието на зрителитъ. Особенно мѣчно е да са пѣпльни по тоя начинъ ролята на Офелія, но и тѣзи роли, въ сравнение съ срѣдствата, които иматъ той видъ актьори, са изигра твърдъ хубаво, пакъ даже и балладитъ са изиграха съ нѣкой ефектъ.

Въ всякой случай, това представление може са каза, че е твърдъ сполучливо, и ако членоветъ на клуба зематъ да избиратъ по-лѣсно разбираеми пиеси, макаръ и не отъ знаменити автори, глухонѣмата публика не ще е лишена отъ туй удоволствие, съ което са наслаждаватъ пеглухонѣмитъ.

Предубѣждението, че преяжданieto е опасно отъ недоидванието е толкозъ общо, и то не само въ единъ народъ, а въобще въ всичкитъ народи, щото откритieto на Уильяма Роберта, отъ което нѣкои откъследи той бѣше челъ въ Манчестеръ, са явява като подвигъ въ рѣдътъ на другитъ научни открития. Въ четения си откъслекъ той доказва съвсемъ противното: че „недоаяжданieto е много по-опасно за здравнето

отъ колкото преяжданieto.“ Това си правило той потвѣдява съ фактоветъ, че английцитъ и американцитъ сѣ здрави, защото ѣдятъ едни отъ други по-много. „Изобилната и добрата храна, казва Робертъ, особно благотворно влине на мозъка. Исклучително растителната храна е вредителна. Истина, противницитъ на изобилната храна сами не пѣспитватъ вредата отъ малоѣжбинната, но за туй, тѣзи вреда са появява въ най-ужасающъ видъ въ дѣцата имъ. Туй той доказва съ многочисленни примѣри отъ дѣйствителния животъ. По мнѣнието на Роберта, чаятъ и виното сѣ вредителни за пицеварението.

Отъ 1 Януарий н. г. въ гривиншката обсерватория зеха да броятъ часоветъ отъ 1 до 24, като започватъ първия часъ на денонощието отъ единъ часъ подиръ срѣднощъ. Новото броение на часоветъ са е приело вече отъ нѣкои частни заведения и тѣй като гривинския меридианъ е припознатъ отъ вашингтонския конгресъ (на основание рѣшенieto на който и е прието новото броение) за всемиренъ, мислятъ, че съ новото броение на часоветъ ще може много поточно да са опредѣлн времето по цѣлото земно кълбо.

Миналата година за пръвъ пѣтъ бѣха сполучили да снѣматъ нѣколко фотографически снимъци на мълнията. Снимъцитъ на Кайзера въ време на юлскитъ грѣмотевици (1884 г.) въ Берлинъ между другото, показватъ, въ противоположность на общеприетото мнѣние, че мълнията не випъги е простъ блясъкъ между двѣ точки, а на противъ, твърдъ често съставлява блясъкъ, който изхожда отъ една точка, по, който са свѣршва въ нѣколко точки. Такива снимъци наномнятъ картата на рѣчнитъ системи. Особенно внимание заслужва единъ снимъкъ, въ който главната вѣтвь не са състои само отъ една свѣтла линия, а отъ четри паралелни и твърдъ сближени помежду си линии. Най-вѣроятното обяснение на тоя фактъ може са намѣри въ колебанието на блясъка въ извѣстни случаи. Първата искра, въ пѣти си отъ облацитъ къмъ земята, приготви канала по затопления въздухъ, по който (каналъ) трѣгва и другата, и третата и т. н. искра. Ако таквъ каналъ постепенно са смѣси съ вѣтъра, то на фотографическия снимъкъ и ще са получатъ паралелнитъ, свѣтли линии. Расстоянието на мълнията приблизително са е опредѣлила въ 350 метра. Фокусното расстояние на обектива е 0, 18 м.; за това на 1 м. м. на пластинката съответственната дължина е 2,817 м. Отъ тукъ може са заключи че расстоянието между 4 блъ.

същи е равно на 3,08 м.; 0,35 м. м. и 0,63 м.; Скоростта на вѣтъра е била равна на 8,5 м. въ секундата. Следователно, междувремието между колебанията трѣбва да еж равни на 0,362 сек. 0,041 сек. и 0,074 сек. Цѣлото блѣскание са е продължавало по малко отъ 0,5 секунди.

А най-любопитното и ведно съ това и необяснимо явление автора счита свѣтлия пласть, който придружава отъ дѣсно първата мълниева лъча. Вижда са, че тоя пласть състои отъ свѣтли, хоризонтални слоеве, раздѣлени помежду си съ тъмни междини. Обясняването на туй явление съставлява за сега затруднение. Твърдь е полезно, за това, честото спиманне фотографически снимъци на мълнията; но такъвъ начинъ може са има надѣжда, че много въпроси за електрическитъ блѣсъци въ общитъ ще са рѣшатъ удовлетворително.

Въ послѣднѣо време еж са направили нѣколко опити да фотографиратъ отдѣлни части на небето. Така напиримър, неотколе, братъя Непку фотографираха негатива на частта на млѣчния пѣтъ, тойто съдържа близо до 5000 точки; тия точки показватъ звѣздитъ въ голѣмина отъ 6 до 15. По тоя поводъ академикъ Mouchez предлага единъ проектъ за фотографирване цѣлото небе и по тоя начинъ да са състави атласъ на звѣздитъ въ голѣмина до 15. Въ тоя атласъ ще могатъ са помѣсти до 20 милиона звѣзди. За съставяннето на такъвъ атласъ ще потрѣбать 6000 негатива, които е възможно да са приготвятъ въ 5 или 6 години, ако на 6, или 8 обсерватории са заловятъ да приготвятъ въ година по 150—200 пластинки.

Преди освобождението ни, въ нашитъ училища (каквито ги имаме), момчета и момчета са учаха въ едно училище, помѣстени размѣсно, споредъ класовѣтъ и отдѣленията, а не споредъ полътъ. Тогава учителътъ и учителката прѣподаваха отъ една и сѣща маса, на момчета и момичета — и това споредъ насъ сега, е било отъ нужда, отъ нѣманне отдѣлни помѣщения, отъ недостатъкъ отъ учители и учителки и прочие. Нѣка бѣде причината тѣзи; по следствието отъ туй сближаванне на двата пола отъ ученическия още столь влияние толкозъ благотворно върху душитъ на еднитъ и другитъ, щото никакви моралистики и други такива плѣсенясали правила не би биле въ състояние да въстановятъ между тия два елемента на чловѣчеството такива желателни отношения, каквито имаха тѣ тогава. На пишущия тия редове най-чиститъ и свѣтл въспоминания са намиратъ въ оня блаженъ периодъ на дѣтинството, когато той са е училъ, игралъ и пр. нарѣдъ съ момичета и момчета въ училището. Но откато

са освободихме, дойдоха моралисти и моралистки, стана нужда да са замазватъ прозорцитъ на женското училище съ варъ, като на харемъ, — съ една ръчь, станало бѣ нужно и на невинното още дѣте да са даде да разбере, че има престѣпление, което го не знае, съ друга ръчь още, като че стана необходимо, съ сила да са посѣе развратъ между едни и другия полъ още отъ дѣтинство.

И тѣзи плѣсенъ ни задава щомъ си отворихме вратитъ и прозорцитъ на отечеството откъмъ образована Европа! Съмнявате са? Недѣйге. Ако нашия Делиорманеки, прѣстодушенъ до жнѣсть пощ не може да гледа на живота толкозъ изтънко, щото да запрѣтѣва сближаването на двата пола, това не е бивало така и съ смѣтливия европейски пасторъ, или дом инусъ. Послѣ: ако проститъ българи еж гледали на тия работи като на естествени пѣща, не е могла да гледа на тѣхъ така и парижката аристократска дама, за която честта *на дума* струва хиляди пѣти по-вече, отколкото честта *въ сѣщностъ*. И ето, научени на тая плѣсенясала нравственостъ, дохожатъ нашитъ прѣвоучителки и — нарѣдъ съ деколтето, възвеждатъ моралистиката; нарѣдъ съ разврата *въ сѣщностъ*, възвеждатъ нравствеността *на дума*. И чудно нѣщо: всички прегърнаха тая очевидна плѣсенъ като единствено спасение отъ „невежеството“.

И не се излъгаха.

Човѣшката природа скоро са прѣсѣща, и следъ мнимото очеловѣчаванне посрѣдствомъ дрѣхата и войниковето „бужуръ“ — незабѣлъжно иди сѣщинското очеловѣчаванне, сѣщинското образование. Ще кажете: мнозина не могатъ достигна до тия резултати. Добрѣ. Но малцина стигатъ: и това е достатъчно за сега.

Но думата ни бѣше за сѣвмѣстното учение на женския и мъжеския полъ. Както казахме и по-горѣ, нашитъ учебни заведения отъ освобождението ни насамъ, като че нарочно ритнаха въ това отношение, тогазъ, когато въ другитъ държави, вече възрастни студенти са учатъ ведно съ тѣй сѣщо възрастни студентки, и споредъ послѣднитъ извѣстия на вѣстницитъ, това сѣвмѣстно учение на мъжѣе и жени въ университетитъ не представлява положително никакви неудобства. Така, въ Белгия вече 4 години са учатъ мъже и жени въ всичкитъ почти факултети. Въ Лондонъ, въ университета, споредъ едни вѣстници, сега са учатъ 29 жени, които изучаватъ специално естественнитъ науки и фармакологията. Сѣщитъ науки въ Брюкселъ изучаватъ 15 жени. Въ тоя университетъ, миналата година 3 жени свършиха курса съ особено бляскъвъ усилъхъ и тутакси сполучиха мѣста за

служение. Въ медицинския факултетъ на парижския университетъ слушатъ уроци 25 жени. А пъкъ рускитъ жени въ висшитъ завѣдения, споредъ „Ил. М.“ са броятъ не съ десетини, а съ стотини.

Желателно е и у насъ, не да са въведе, а да са повърне тая пана, у насъ си израсла, но насила искубната система, ако дѣйствително искаме да са перазвращава младото ни поколение, тогавъ когато то сега, освѣнъ че са развращава, но са и затжнява....

СТИХОТВОРЕНИЕ.

БЕЗПОЧВЕННИЙ. (МОНОЛОГЪ.)

Идеали много
Стѣпкахъ подъ крака си,
Вѣра въ свѣтъ вече
Въ мене не бѣла.
Сила са да вѣрвамъ,
Боря са съсъ злото;
Но то ма падвива,
Сила вече нѣма.

Въ борбата ще падна,
И съ позоръ ще падна —
Туй го ази виждамъ,
Виждамъ — и отивамъ
Въ дѣвземето тъмно
Съ очи замижени.

Въ свѣтъ ведижъ само
Зная да съмъ любилъ;
Но сега са срамя
Отъ тѣзи си слабости!
Не че са излѣгахъ,
Не и че съмъ лѣгалъ;
Но за туй, защото
Ний са перазбрахме;

Защото едни
Отъ насъ бѣше пленъ
Съ мисли исполненни,
А съ воли дѣтиска;
Другия бѣ съ мисли
Дребни и нищожни,
А съ чувство горѣщо —
Стрѣмителна лава.

О, другари стари,
Странно е, когато
Зематъ да враждуватъ
Двѣ сили еднакви:
Главата съ сърдцето!
Странно е, когато
Студенъ разсѣждѣтъ
Земе подъ крака си

Озлобѣтъ, да тѣче
Пламенното чувство,
Или пъкъ, когато
Туй чувство съсъ своя
Стрѣмителенъ планъкъ
Изгори до въгленъ
Разсѣждѣка хладѣтъ.

Хармония! О, стара
Нѣсенъ невъзможна!
Може ли човѣкътъ —
Туй дѣте брадато
Посрѣдникъ да става
Между таквизъ сили,
Смѣли и отважни
Сѣверинци крѣвни?

Бѣгай! Но кадѣ щещъ?
Нѣма таквозъ мѣсто
Въ цѣлата вселенна, —
Кѣто да може
Да та скриѣ отъ тия
Крамолници клѣти.

Единъ кѣтъ си имахъ —
Вѣрата — но мене
Тя неможе вече
Закрили. Куршумътъ? . . .
О, куршумътъ твърдѣ
Сѣмнителенъ край е
Безъ свѣриакъ, безъ дѣно.

Но кадѣ да идж
Сиромакъ азъ грѣшѣтъ!

„Самъ унищожѣ са
„Въ себѣ си съсъ себѣ! — А.

Варна, 1886 г.

МѢСТНА ЛѢТОПИСЪ.

○ Редакцията ни е помолена да даде мѣсто на слѣдующето писмо, отправено съ пощата до Н. В. Преосвященство въ Руссе:

дружество „БѢЛЪТЪ“
де 23.

Силистра, 9 Септ. 1886 г.

До Негово Високопр. Достояночверен-
сний Митрополитъ Григорий.

В. В. И.!

Въ преди нѣколковременното си пребивание въ градъ ни, видѣла са по петвърдъ справедливи доноси, чрѣзъ мѣстния градеки съвѣтъ сте запретили даването представлення въ бившето номѣщение на дѣвическото училище, което са намира подъ единъ покривъ съ църквата.

При тѣзи си заповѣтъ, В. В. И. не са е движилъ само отъ криви доноси — това го знаемъ. Знаемъ въ ежщото време, че сте имали предѣ видѣ да спазите достоѣнието на църквата. Но

въ сѣщото време, ний сме убѣдени и въ това, че В. В. II. ще прави разлика между достойнството на църквата и нравствеността на паството си. А театра, нашия народен театръ, е единственното заведение въ отечеството ни подиръ църквата и училището, — което колко да е отвлѣча вниманието на обществото отъ повседневниѣ житѣйски грижи и лутания и, поне за нѣколко часа му съединява разнообразниѣ чувства въ едно чувство, разнообразниѣ мисли въ една мисль — той, театра, единственно подиръ църквата, може да отрѣгне чловѣка отъ земното, отъ плѣтското и поне за единъ часъ да го пренесе въ онуй блаженно състояние на самосъзерцание, на самопознание, а следователно, и на самооблаzenie, което и трѣбва да съставлява главното негово достоинство като чловѣкъ. Ако нашия театръ още не е съвсемъ такъвъ, той са стрѣми и ще достигне нѣкога да бѣде напълно такъвъ. — А да срѣща тѣзи движающа обществото къмъ такова развитие, сила, препятствие въ лицето на В. В. II. е немислимо освѣтъ, ако по неточни свѣдения, сте си съставили криво понятие за нашата сѣйна. Но за да са види най-малката насжщна полза отъ тѣзи сѣйна, ний, настоятелството на Др. „Дѣятель“, смѣемъ да туримъ тукъ единъ параллель между ползата (въ нравственъ смисль) на обществото, когато въ единъ градъ има такава една народна сѣйна, и когато такъвъзъ отсъствува.

Ще бѣде извѣстно, може би, на В. В. II., че нашия градъ изобилува съ всякаквито шантани, хотели и други разлагающа обществото заведения. Нѣка си представи сега В. В. II. състоянието на туй общество, когато то е вънъ отъ църквата. Не тия ли шантани, хотели, и пр. поглѣпватъ неговото сѣшно време, не тия ли забавления, които неможатъ са похвали съ твърдѣ скромниѣ си концерти (а въ сѣщность улѣчни пѣсни и пр.) отвлѣчатъ неговото внимание и му служатъ като мѣсто за почивка? Не тамъ ли туй общество сподѣля, волею и неволею, чувствата на всякаквито, бозна отъ гдѣ дошле и съ съмнителна скромность актриси? А иска ли доказателства, че за нашия театръ неможе са допусна даже сравняване съ тия заведения? Зле ли ще бѣде за нравствеността на туй общество, ако намѣсто нескромниѣ картини и пѣсни въ тия концерти, гледаше и слушаше отъ народни животь и народната ни история взетитъ сѣбни за нашия театръ, и взети въ всичката имъ простота и наивность, въ каквито сж са намирали тѣ още между тоя народъ?

Нѣка В. В. II. измѣри ползата и въ двата тия случаи за обществото и рѣши: да позволи, или не, да-

ванието представлени въ помѣнатото помѣщение.

А за друго помѣщение, за зла честь, въ градъ ни неможе да става и дума — туй е то най-сгодното за тѣзи цѣль помѣщение.

Съ надежда, че следъ тия обяснения В. В. II. ще са убеди въ необходимостта за такава една сѣйна въ градъ ни, и не ще ни попречи въ пжтя къмъ развитието на туй искусство, оставаме съ почитание

Опълномощенитъ отъ членовѣтъ на Др. Дѣятель:
(сѣдватъ подписи). Вѣрно съ първообразното, Секретарь:

Д. Тончевъ.

Отъ Редакцията. Ний сърадваме младитѣ дѣятели по туй искусство, което тѣ верѣтъ такъва грѣмотевици надъ отечеството ни, непреставатъ да развиватъ споредъ силитѣ си. Желаетъ имъ успѣхъ и трайность на дружеството имъ. Колкото за отговора, редакцията е напълно увѣрена, че той ще бѣде удовлетворителенъ.

ОТЪ РЕДАКЦИЯТА.

Молимъ всички ония г-да, до които испращаме списанието си да са потрудатъ за распространението му по извѣстниѣ вече условия.

Който нѣкъ отъ тѣхъ не желаятъ да го получаватъ — молимъ да ни възвърнатъ броя.

Който неповѣрне първия брой, ще са счита за цѣлогодиченъ спомоществователъ, спомоществованието на когото са очаква следъ истичанието на три мѣсеца, споредъ обявлението.

Народнитѣ учители по селатата и градоветѣ са умоляватъ, въ името на бѣгарската литература, да снабдяватъ редакцията ни съ описания (биле тѣ географически, археологически и пр.) на мѣстата, въ които тѣ живѣятъ.

Само по тозъ начинъ, до нѣкога можемъ да са похвалимъ съ по-пълничка Отечественна География.

Страницитѣ на „Мисль“ сж открити за такъвъ родъ трудове, и редакцията ще благодари на всички тия, които ѝ послушатъ призивния гласъ.

Народнитѣ пѣсни, обичаи, обряди и прочие — сж тѣй сѣщо важни за бѣдѣщия български филологъ, историкъ и пр.

Бѣлѣжки (по за Бога безъ всякакви философии, напрогивъ — сухи, голи фактове) по послѣднитѣ военни движения въ отечеството ни, сж тѣй сѣщо важни, и редакцията ще ги приема съ благодарение.

ПЕЧАТНИ ПОГРѢШКИ.

Стр.:	колона:	рѣдъ:	въмѣсто:	чети:
1	II	21	погрѣшивно.	прогрѣсивно
5	I	39	Българско.	Българско.
5	I	46	Дорѣ.	Добрѣ.
7	II	15	къмъ	къмъ
8	I	15	паяждай	пояждай
8	I	16	четири	четрийсетъ
9	I	23	та	ти
9	I	44—45	математически	математически
11	I	41	осяждали	осяждали
13	I	31	минитъ	мидитъ
13	II	29	но	на
14	I	46	три	при
14	II	43	излѣдвания	изслѣдванията
15	II	21	тапѣ	тапѣ
15	II	48	къмърта	смертъта